

ויקרא פרק כב

(יז) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יח) דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוּ לְכָל נְדָרֵיהֶם וּלְכָל נְדֻבוֹתָם אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִיקְנֹק לְעֹלָה:

(יט) לְרִצְוֹנְכֶם תָּמִים זָכַר בְּבִקְרַת בְּפִשְׁבִּים וּבְעֵזִים:

(כ) כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם:

(כא) וְאִישׁ כִּי יִקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לִיקְנֹק לְפֶלֶא נֶדֶר אוֹ לְנִדְבָה בְּבִקְרַת אוֹ בְצֵאן תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ:

(כב) עֲנֹת אוֹ שְׂבוֹר אוֹ חֲרוֹץ אוֹ יִבְלֵת אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפֵת לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לִיקְנֹק וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנֶנּוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לִיקְנֹק:

(כג) וְשׂוֹר וְנִשָּׂה שְׂרוּעַ וְקְלוּט נְדָבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יִרְצָה:

(כד) וּמִעֹד וּכְתוּת וְנִתּוּק וְכָרוּת לֹא תִקְרִיבוּ לִיקְנֹק וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:

ספרא אמור פרשה ז(יא) **לא תקריבו אין לי אלא שלא יקריבו מנין שלא יעשו תלמוד לומר לא תעשו**, אין לי אלא תמימים בעלי מומים מנין תלמוד לומר לא תעשו, אין לי אלא בהמה, חיה ועוף מנין תלמוד לומר בארצכם, אין לי אלא בארץ בחוצה לארץ מנין תלמוד לומר לא תעשו בכל מקום שאתם, מנין אף באדם תלמוד לומר ובכם כדברי בן חכינאי.(יב) מנין שאין מקבלים שקלים מן הגוי תלמוד לומר ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה, אין לי אלא תמידים שהם קרויים לחם שנאמר את קרבני לחמי לאשי, שאר כל קרבנות הציבור מנין תלמוד לומר מכל אלה, **מנין שהנקיבות בסירוס תלמוד לומר כי משחתם בהם מום במ**, רבי יהודה אומר בהם אין נקיבות בסירוס, כי משחתם בהם מום במ לא ירצו לכם, מלמד שאין מרצים.**תלמוד בבלי מסכת שבת דף קי עמוד ב**

לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר. ומי שרי? והתניא: מניין לסירוס באדם שהוא אסור - תלמוד לומר **וויקרא כב+ ובארצכם לא תעשו - בכם לא תעשו**, דברי רבי חנינאי! הני מילי - היכא דקא מיכוין, הכא - מעצמו הוא, דאמר רבי יוחנן: הרוצה שיסרס תרנגול, יטול כרבלתו, ומסתרס מאליו. והאמר רב אשי: רמות רוחא הוא דנקיטא ליה! - **אלא בסריס**. והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב, שנאמר **וויקרא ו+** לא תאפה חמץ **וויקרא ב+** לא תעשה חמץ. במסרס אחר מסרס - שהוא חייב, שנאמר **וויקרא כב+** ומעוך וכתות ונתוק וכרות, אם על כרות חייב - על נתוק לא כל שכן! אלא: להביא נתוק אחר כורת שהוא חייב. - **ואלא: בזקן**. והאמר רבי יוחנן: הן הן החזירוני לנערותי! - **אלא באשה**. ולרבי יוחנן בן ברוקא, דאמר: **על שניהם הוא אומר +בראשית א+ ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו, מאי איכא למימר? בזקניה, אי נמי: בעקרה**.

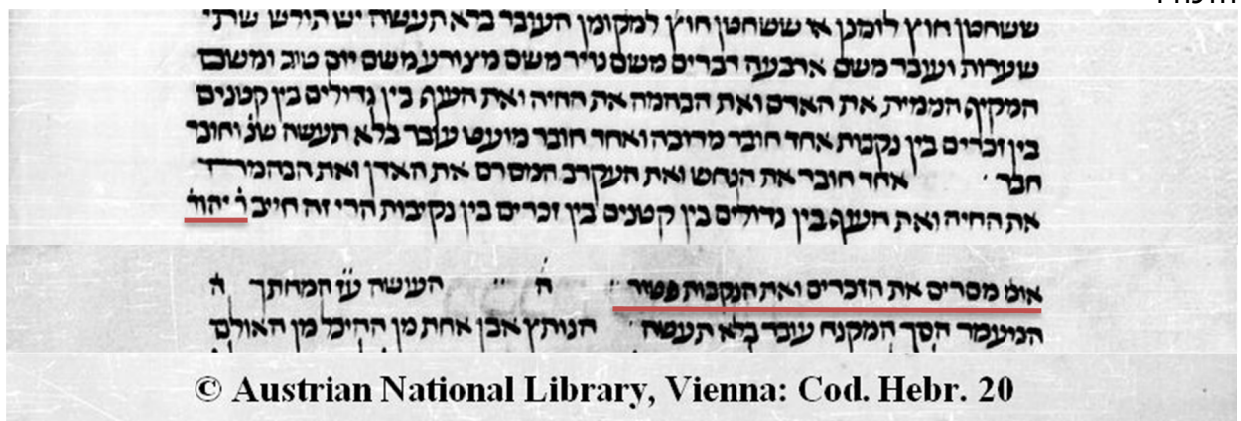
תוספתא מסכת מכות (צוקרמאנדל) פרק ה

הלכה ו

הממית את האדם ואת הבהמה ואת החיה ואת העופות בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות אחד חבר מרובה ואחד חבר מועט עובר בלא תעשה שנ' וחובר חבר אחד חובר את הנחש ואת העקרב והמסרס את האדם ואת הבהמה ואת החיה ואת העופות בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקיבות הרי זה חייב **ר' יהודה אומ' מסרס זכרים חייב מסרס נקבות פטור**:

תוספתא מסכת מכות (וינה) פרק ד

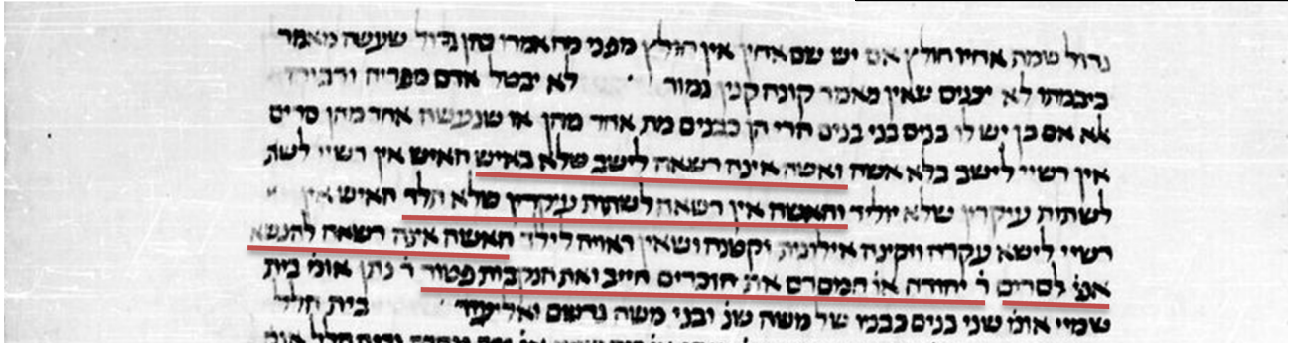
הלכה ד

תוספתא מסכת יבמות (ונציה) פרק ח

הלכה ד

לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים בני בנים הרי הן כבנים מת אחד מהן או שנעשה אחד מהן סריס אין רש"י לבטל האיש אין רשאי לישב בלא אשה ואשה רשאה לישב בלא באיש האיש אין רשאי לשתות עיקרין שלא יוליד והאשה רשאה לשתות עיקרין שלא תלד האיש אין רשאי לישב עקרה וזקינה אילונית וקטנה ושאין ראויה לילד האשה רשאה להנשא אפי' לסריס ר' יהודה או' המסרס את הזכרים חייב ואת הנקבות פטור ר' נתן אומ' בית שמ"י אומ' שני בנים כבניו של משה שנ' ובני משה גרשם ואליעזר בית הלל אומ' זכר ונקבה שנ' זכר ונקבה בראם ר' יונתן או' בית שמ"י או' זכר ונקבה ובית הלל אומ' זכר או נקבה

תוספתא מסכת יבמות (ווינא) פרק חשאלתות דרב אחאי פרשת אמור שאילתא קה

שאלתא דאסיר להון לדבית ישראל לסרוסי קצצא דכתיב ומעוך וכתות וגו' ואף על גב דמסורס חדא זימנא והדר איהו קא מסרס ליה היכי דמי כגון דחשיל ואתי איהו שליף להו מישלף אי נמי קא פסיק להו מיפסק קאי באיסורא דאמ' רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הכל מודין במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנ' ומעוך וכתות אם על כתות חייב על נתוק לא כל שכן דשליפין לגמרי אלא להביא את הנתוק אחר הכותת שהוא חייב ואדם נמי אסיר לסרוסי ואפילו זקן וסריס וקא בעי למישתי סמא דמעלי לגופיה וההוא סמא דמעקר הוא דאי לאו סריס הוא הוה מעקר ליה אסיר ליה למשתייה דתניא מנין לסרוס באדם שהוא אסור שנ' ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו דברי בן חכינאי ואף על גב דלא מיכוין כרבי יהודה דאמ' דבר שאין מתכוין אסור ובשבת הוא דסבירא לן כרבי שמעון אבל בכל התורה כולה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואסור למימר לגוי לסרוסי קצצא דישאל דסבירא לן כרבי חידקא דאמר בני נח מצווין על הסירוס וקא מעבר ליה משום ולפני עור לא תתן מכשול ואפילו הערמה נמי אסיר היכי דמי כגון דתלן זוזא דכי חזו ליה גוי' שקלין ליה ואזלי קא מסרסי ליה אסיר והיכא דסרוסה גוים אמור רבנן האי הערמה הוא דאיתעביד ביה וקנסוה רבנן דלא ליעביד עיבידתא אלא ליזדבן איזדבוני דשלחו ליה לאבוא דשמואל הני תורי דגנבי ארמאי וגנחין להון מהו שלח להו הערמה איתעביד בהו ערימו עלייהו ויזדבנון סבר רבא למימ' ליזדבון לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסתה עליו מכירה אקנייה לבנו גדול כמכירה דמי אקנייה לבנו קטן רב יצחק אסר ורב אשי שרי ואמרינן לה הלכתא כרב אשי דשרי ואפי' מוטל בעריסה נמי שרי אמימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידי כי ה"ל כי האי גונא מערימין ומחליפין להדדי. ברם צ"ל מהו לסרוסי דבר טמא כמו כלב וחתול מי אמרי' לא תקריבו ולא תעשו אמר רחמנא בהמה טהור' דבת הקרבה היא קאי עלה בלא תעשו אבל טמאה לא או דילמ' לענין עשייה לא שנא ת"ש דתניא שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להם ובארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו מ"ט מכדי חובת הגוף היא מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ כל שבארץ והאי בכם כדאמרי' בכם לא תעשו דברי בן חכינאי וכן הלכתא

תוספות מסכת שבת דף קי עמוד ב

והתניא מניין לסירוס שהוא אסור - וא"ת אפילו לא אסור סירוס תיקשי ליה דליתסר משום פריה ורביה וכו"ת משום דהוי מצי לשנויי ביש לו בנים הא משמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) גבי דביתהו דר' חייא דאי הוה מיפקדה אפריה ורביה לא הוה שתיא סמא דעקרתא אף על גב דהוי לה שתי נקבות ושני זכרים משום בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) ובאשה לא שייך סירוס אוקי במסקנא לרבי יוחנן בן ברוקה דמחייב בפריה ורביה בעקרה וזקנה ולא מוקי ביש לה בנים ויש לומר דמסירוס ניחא ליה למפרך משום דאיכא למ"ד בפרק הבא על יבמתו (שם דף סא:) כיון דקיימא פריה ורביה תו לא צריך.

תלמוד לומר ובארצכם לא תעשו - מכם קא דריש והא דאמר בחגיגה (דף יד:) שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו בארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו התם נפקא לן מארץ כדמפרש בשאלתות דרב אחאי דהא חובת הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכם דריש כדפי' ומה שמפרש בשאלתות דהא דאסר לשתות סמא דעקרתא היינו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואף על גב דקי"ל כר"ש דשרי היינו דוקא בשבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בכל התורה כולה סבירא לן כרבי יהודה ואין נראה לר"י דבכל התורה כולה קי"ל כר"ש דשרי כדמשמע לעיל בפ' המוציא (פא:) דאמרי' דרבי יוחנן סבר כסתם משנה דנזיר חופף ומפספס וכו' והיינו כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד.) דשמואל סבר כר"ש בכל התורה כולה דדבר שאין מתכוין שרי גבי המקיז דם בבכור דפסק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא לא אשמעינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר דאמר רב חייא בר אשי כו' ואי יש חילוק בין שבת לדעלמא איצטריך התם שפיר לפסוק כר"ש אף על גב דכבר אשמעינן דבשבת הלכה כר"ש והכא אתיא אפילו לר' שמעון דפסיק רישיה הוא דודאי יסתרס בשתי' כוס עיקרין.

תוספות מסכת שבת דף קיא עמוד א

בזקנה ובעקרה - באשה נמי לא שייך בה מסרס אחר מסרס **דאין שייך בה סירוס**.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קי עמוד ב

הא דאמר' אלא בסריס והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכל מודים במסרס וכו'. תמיה לי בשלמא התם בדקא עביד מעשה כגון נותק אחר כורת, ומחמץ אחר מחמץ נמי רחמנא קפיד אמחמץ ואלש ומקטף ואופה, אלא סריס ששותה כוס של עיקרין מאי קעביד, ואיכא למימר הכא בסריס חמה שאינו מוליד אבל מתאוה ובעל וכשהוא שותה כוס של עיקרין הללו מיעקר לגמרי ואינו מתקשה כלל ואינו יכול להיות נזקק לנשים וזה אסור **לפי שהקפידה תורה אתוספת סירוס**, וא"ת מנא ליה דשרינן בכה"ג לא נוקי לה בהכי ולא תיקשי, איכא למימר מדקאמר' ומיעקר אלמא בשיש בה תוספת עיקור וסירוס קאמר, והוה יכלי' למימר דהא דקא אמר' ומיעקר לאיסורא לומר דלא לישתי אלא סריס גמור, אלא ניחא ליה לאשכוחי בשריותא, ובמסקנא אוקימנא באשה זקנה א"נ עקרה ואף על פי שיש בה תוספת סירוס שהיא מצטננת ואינה נזקקת שוב לבעל אפי' הכי באשה שרי שאין בה דין סירוס, ואפשר דכיון דחייבה תורה על נותק אחר כורת אף על פי שהוא סריס גמור ואינו מוסיף כלום כיון שעשה מעשה סירוס אסור אף זה כן.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קי עמוד ב

ובתוספות אמרו דהא לאו בדרכי שמעון ורבי יהודה שייכא דבהא אפילו רבי שמעון מודה בה משום דפסיק רישיה ולא ימות הוא, ואפילו לפירוש הערוך דאמר דאפילו בפסיק רישיה פליג רבי שמעון בכל שאינו נהנה ממנו וכדמוכח בההיא דלעיל דריש פרק הבונה (ק"ג א') גבי תולש עולשין דאקשינן והא אביי ורבא דאמר' תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ופרקינן לא צריכא דעביד בארעא דלאו דידיה, איכא למימר דהני מילי לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל במילי דעלמא כל שפסיק רישיה ולא ימות מודה בה רבי שמעון, ותדע לך מדפר"ך תלמודא בזבחים בפרק כל התדיר (צ"א ב') גבי מתנדב יין מזלפו על גבי האשים והא מכבה, ואף על גב דהתם לא מכוין לכיבוי ולא ניחא ליה, ומכל מקום אכתי קשיא לי מאי קא מייתי הכא מדרכי יוחנן דאמר הרוצה שיסרס תרנגול דהתם הא קא מכוין הכא לא מיכוין, וי"ל דלרבנותא נקטיה דאיהו סבירא ליה דלא אסרה תורה אלא בנוגע ממש במקום סירוס וכדכתיב ומעוך וכתות ונתוק וכוונות אבל בשאינו נוגע באבר עצמו מותר וכדבר דאתי ממילא הוא, והיינו דקאמר הני מילי היכא דקא מכוין ליגע באבר אבל היכא דלא מכוין ליגע באבר עצמו לא כדרכי יוחנן ואף על גב דמיכוין לסירוס וכל שכן הכא דלא מכוין.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קיא עמוד א

בזקנה אי נמי בעקרה, כלומר דליכא משום ביטול פריה ורביה ומשום סירוס נמי ליכא דבאשה ליכא משום סירוס דסירוס אדם הוא דאסר רחמנא.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קיא עמוד א

זה שכתבנו בשתיית כוס עקרין שהיא מותרת ואין חוששין בה לסירוס ר"ל מה שהוא עוקרו מלהוליד י"מ כמה שני בתחלת הסוגיא מפני שאינו סירוס בידיים אלא ממילא וכשאינו מתכוין וכמו שאמר ר' יוחנן הרוצה לסרס את תרנגולו בהיתר יטול כרבלתו ויסתרס מאליו ואף על פי שנדחו דברים אלו ממה שאמר רמות רוחא הוא דנקיטא להו כלומר שדואגים על כרבלתם ואינם מזדוגים אבל מ"מ אלו הם מזדוגים אין כאן סירוס כלל הא אלו היה שם סירוס היה אסור אפשר שדחיה היא ודרך סוגיא נאמרה ומ"מ הואיל ואינו מתכוין לכך מותר ודבר זה לדעת הפוסקים כר' שמעון ומ"מ לדעת הפוסקים כר' יהודה על כרחך אסור ואף לדעת הפוסקים כר' שמעון כתוב בשאלות שלא פסקו כמותו אלא בשבת ואין נראה כן שהרי בפרק המוציא הוציא ר' יוחנן שהלכה כר' שמעון ממה שאמרו בנזיר שהוא חופף ומפספס וכן בבכורות פרק פסולי המוקדשין בענין מקיז דם לבכור ומעתה אף בזו אתה צריך לומר שלר' שמעון מותר ושמה תאמר והרי אף לר' שמעון פסיק רישיה הוא ואם מפני שאין נוח לו בכך זו ודאי לא נאמרה אלא לענין שבת שלמלאכת מחשבת אנו צריכים אבל בשאר איסורין אין חלוק בין ניחא ליה ללא ניחא ליה והראיה שהרי בפרק כל התדיר אמרו בענין מתנדב יין ומזלפו על גבי האשים שהקשו בה והא מכבה הוא אף על פי שאין לו בכיבוי מ"מ אפשר שבאיסור חכמים מיהא אין פסיק רישיה מעכב כמו שביארנו במסכתא זו בענין צירוף האמור במסכת יומא וסירוס זה אינו אלא מדברי סופרים ואף על פי שדרשוה מן המקרא ר"ל ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תעשו כלומר אפי' ממילא אסמכתא בעלמא הוא או שמא אין כאן פסיק רישיה שקצת בני אדם שותים ואין נעקרין למדת מדברינו שלדעת הפוסקים כר' יהודה אסור ושמה תאמר להיתר מיהא בסריס שאף עכשיו אינו מוליד הרי אמרו במסרס אחר מסרס שהוא חייב והוא שאמר ונתוק וכתות להביא נותק אחר כורת ר"ל שאם כרתן הא' ונשאר עדיין בכיס ובא זה ונתקן חייב וא"ת בזקן הרי אפשר לו להוליד בקצת השתדלות והוא שאמר ר' יוחנן במסכת גיטין פרק קורדיקוס על קצת דברים הן החזירוני לנערותי ר"ל לתשמיש אלא על כרחך אין היתר לר' יהודה בכוס של עקרין אלא באשה שאינה מצוית על פריה ורביה וכ"ש בזקנה שאין כאן חזרה לנערות

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק טז

הלכה י

ב אסור להפסיד איברי זרע בין באדם בין בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ אף על פי שנאמר ובארצכם לא תעשו מפי השמועה למדו שדבר זה נהוג בכל מקום, וענין הכתוב לא יעשה זאת בישראל בין בגופן בין בגוף אחרים, וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום ואפילו מסרס אחר מסרס לוקה.

הלכה יא

כיצד הרי שבא אחד וכתר את הגיד ובא אחר וכתר את הביצים או נתקן ובא אחר וכתר חוטי ביצים, או שבא אחד ומעך את הגיד ובא אחר ונתקו ובא אחר וכתרו כולן לוקין, ואף על פי שלא סרס האחרון אלא מסרס בין באדם בין בבהמה חיה ועוף **והמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור.**

הלכה יב

המשקה עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו ה"ז אסור ואין לוקין עליו, ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד, הרי שכפה את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה או שהושיבו במים או בשלג עד שביטל ממנו איברי תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי להכותו מכת מרדות.

הלכה יג

אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה מותר, ואם ג הערים ישראל בדבר זה קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר ואפילו לבנו הגדול מותר למוכרה, אבל לבנו הקטן אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

מגיד משנה הלכות איסורי ביאה פרק טז הלכה יא

[יא] והמסרס את הנקבה וכו'. בת"כ רבי יהודה אומר אין הנקבות בסרוס וכן מבואר בפרק שמנה שרצים ופירש רבינו חיובא הוא דליכא אבל איסורא איכא מדלא תני מותר לסרס הנקבות ולזה כתב רבינו פטור:

שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ה

סעיף יא

כ [אסור להפסיד אברי הזרע, כא] בין באדם בין [ח] בבהמה כב [חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בא"י בין בח"ל. וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום. >ה] ואפילו מסרס אחר מסרס לוקה. כג] כיצד, הרי שבא א' וכתר הגיד, ובא אחר וכתר את הביצים או נתקן, ובא אחר וכתר חוטי ביצים, או שבא אחד ומעך את הגיד, ובא אחר ונתקו, ובא אחר וכתרו, כלם לוקים ואף על פי שלא סרס אחרון אלא מסרס, כד] בין באדם בין בבהמה, חיה ועוף. כה] >ו] **והמסרס את הנקבה, כו] בין באדם בין בשאר מינים, פטור אבל אסור.**

סעיף יב

יג כז] המשקה כוס של [ט] עיקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסו, [י] הרי זה אסור, כח] ואין לוקין עליו. יד (ו) <ז> ואשה מותרת [יא] לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד.

ט"ז אבן העזר סימן ה ס"ק ו

(ו) והמסרס את הנקבה וכו' פטור - וכתב המ"מ מדתנן אין סירוס בנקבות ולא אמר מותר לסרס הנקבות ש"מ חיוב הוא דליכא אבל אסורא איכא ומשו"ה כתב הרמב"ן ממש כאן לשון פטור **ולא נראה לי דקדוק זה מגמ' דודאי גם לשון אין סירוס בנקבות מורה על היתר כמו לשון מותר אלא הטעם כיון שמסרס אותה על ידי מעשה כגון הכאה או בעיטה או שאר דברים הגורם סירוס ובא על ידי מעשה שלו אין לומר בו היתר דאפילו בבהמה אסור משום צער בעלי חיים בלא איסור סירוס ובפרישה נתן טעם לאיסור בנקבה משום דלא תוהו בראה וזה אינו אמאי מותר להשקות הנקבה עיקרים כמ"ש סעיף שאחר זה **אלא כדפירש"י והא דפטור בנקבה אפילו אם בא על ידי מעשה שלו נראה הטעם דבנקבה אין שייך סירוס בהפסד איברי זרע ממש שאינה בחוץ כמו בזכר על כן לא הוה הסירוס בידיים ממש אפילו אם בא ע"י מעשה שלו וע"י סעיף י"ב:****

סעיף יב (ז) ואשה מותרת לשתות עיקרים וכו' - דכאן שאין בא אלא ע"י שתיה אין (איסור) אפילו לכתחילה דאין כאן צער כלל ומו"ח ז"ל כתב דאין לחלק בין הך דמותר בשתיה לההיא דפטור אבל אסור מכח מעשה דבתוס' פ' שמונה שרצים כתבו דלא שייך סירוס בנקבה אלא ע"י השקאה אלא החילוק הוא דההיתר דכאן הוא משום דאית לה צער לידה וזה שלא בדקדוק דהתוס' שם בדף קי"א לא כתבו אלא דאין שייך סירוס באשה ור"ל דאין איסור סירוס בה וכההיא דר' יהודה שזכר שם ואין שייך מסרס אחר מסרס אלא במקום שיש איסור לסרס להראשון ע"י והחילוק דבין צער לידה אינה במשמע מן הפוסקים כלל:

חלקת מחוקק סימן ה ס"ק ו

(ו) ואשה מותרת לשתות - יש לדקדק למה תהיה בהמה חמורה מאשה ודוחק לחלק דוקא היא מותרת לשתות (ע"י עצמה) אבל אין משקין אותה (ע"י אחרים) וגם דוחק לו' דאשה ג"כ אסורה לשתות אם לא מפני צער לידה כמו שחילק בב"ח דהא בטור לא הזכיר צער לידה כלל **וראיתי בסמ"ג ל"ת ק"ך המשקה כוס של עיקרים לאדם כדי לסרסו בנקבה מותר בזכר אסור וה"ה לשאר מינים** וכתוב בביאורי מהר"ר אייזיק שטיין על הסמ"ג בזכר אסור וה"ה לשאר מינים משום דגזרינן זכר בהמה אטו זכר דאדם או שמא איסור דאורייתא הוא כמו באדם עכ"ל נמצא מ"ש או לשאר ב"ח היינו הזכרים מן הב"ח:

ביאור הגר"א אבן העזר סימן ה ס"ק כה

(כה) והמסרס את כו'. ת"כ שם מנין שאף הנקבות בסירוס ת"ל כי משחתם רי"א בהם ואין הנקבות בסירוס ופ' כת"ק אלא דאין בהם מלקות כיון דלא נכללו בל"ת דלא תעשו:

ברכי יוסף אבן העזר סימן ה

יד. ואשה מותרת וכו'. העיקר בכוונת הרמב"ם (הל' איסור"ב פט"ז הי"ב) ומרן הוא דבמעשה בידים פטור אבל אסור. ושתית כוס עיקרין מותר אף בלי צער לידה, כמ"ש הב"ח, והרחיב הדברים מהר"י עאייאש בתשובה הנז', ומה שהקשה שם על הב"ח מתוספתא דפ"ח דיבמות (ה"ב) דתני איש אינו רשאי וכו' והאשה וכו', דלא פליג ותני בדידה, בין יש לה צער לאין לה וכו'. עש"ב. לא קשה מידי, דהתוספתא קמפלגא בין אשה לאשה אגב אינך חלוקות דמפליג בין איש לאשה, וסדר הבדלות הוא מונה בין איש לאשה. ומהרש"ל בים של שלמה פרק הבא על יבמתו סי' מ"ד, סבר דאינו מותר לאשה אלא ביש לה צער לידה, וכל שכן אם אין בניה הולכים בדרך ישרה, ויראה שלא תרבה זרע כי האי. וכעת לא ראיתי להרי"ף והרא"ש שהזכירו שריותא דאשה לשתות כוס עיקרין. וגם רבי' ישעיה הראשון בפסקי שבת כ"י השמיטה.

שו"ת בית יהודה חלק אבן העזר סימן יד

ואין לו' דהאשה כיון דאינה מצווה על פריה ורביה ואמרי' בשב' פ' שמנה שרצים דאינה מזהרת על הסירוס ומותרת לשתות כוס של עיקרין מהך טעמא א"כ מותרת נמי לשתות סם המפיל הולד דהא לא הוי נפש ונאמר לפ"ז דהך דאשה חיה קוטעתו כו' היינו שהורגת בידים ודכות' בסירו' בידיו' אף לאשה איסורא מיהא איכא כדאיתא בטא"ה סי' ה' אבל לשתות סם המפיל כי היכי דהתם מותרת לשתות כוס של עיקרין משום דאינה נוגעת באיברי הזרע ה"נ מותרת הא ליתא דהתם טעם ההיתר תלוי במה שאינה מצווה על פריה ורביה ולכך לא מפקדא אסירוס ועיין בתוספות בד"ה והתניא מנין לסירוס כו' משא"כ הכא דטעם האיסור הוא משום דהוי כהורג נפש וא"כ בשות' כוס רפוא' להפיל אסור מיהא מדרבנן

שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן כ

שלום וכ"ט לתלמידי המובהק המופלג הרבני החרוץ כבוד מהו' הרש קוניץ נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק מיהאליבע.

נעמות ימינו הגיעני אודת אשה המצטערת בהריון ולידה אי שרי' לה למישיתי כוס עיקרין דאע"ג דמפורש בכל הפוסקים להיתר ברמב"ם וטוש"ע א"ע סי' ה' מ"מ בספר עצי ארזים שם שדי בי' נרגא. וע"ד אגב נחית בי' מעלתו באיזה ענינים הצריכי' ביאור ע"כ ריש מילין אומר לבאר כל חמירא בעזה"י הנלע"ד כי הניחו לי מקום משמים בהבנת הש"ס שבת קי:.

הנה ברמב"ם פט"ז מא"ב מבואר מלשונו דס"ל דסריס בידים בנקבה פטור אבל אסור ובסריס ע"י כוס עיקרין בזכר פטור אבל אסור ובנקבה מותר לגמרי וכן משמע משטחיו' לשונו ז"ל והוא מלשון תוספתא פ"ח דיבמות דגבי כוס עיקרין נקיט אין הזכר רשאי לשתות והנקבה רשאי משמע זכר אינו רשאי אבל מלקות ליכא ונקבה מותרת לגמרי ולענין סרוס ע"י מעשה נקט אין נקבה בסרוס ור"ל בלאו דסרוס אבל איסורא איכא דא"כ ה"ל למימר נקבה רשאי לסרוס עצמה והוא דעת ר' יהודה בת"כ פ' אמור דדריש משחתם בהם ולא בנקבות אך הב"ח הקשה הא מבואר בתוספתא בשמעתין שבת ק"י ע"ב וקי"א ע"א דלא שייך סרוס במעשה גבי נקבה וכ' ב"ש סי' ה' באמת בהא פליגי הרמב"ם ותוס' והקשה עצי ארזים סק"כ ממתני' קידושין כ"ט דאמר חוץ מבל תשחית ובל תקיף ולא חשיב נמי חוץ מהסרוס דהרי לרב אדא בר אהבה אסורה להקיף ולהשחית פאת הזכר וחייבת רק על עצמה פטורה ואפ"ה חשיב חוץ מבל תקיף וא"כ ה"נ ה"ל למיחשב חוץ מסרוס אע"כ לא שייך סרוס בנקבת אדם ורמב"ם דחשיב סרוס דנקבה בבבא דסרוס מעשה משום נקבת בהמה נקיט לי' דשייך גבה סרוס ע"י מעשה דהרי אין פרה וחזירה יוצאת ממצרים אא"כ ניטל האם שלה אבל בנקבת אדם ע"כ לא שייך סרוס ע"י מעשה אלו דבריו אלא שלא ביאר מה בין בהמה לאדם בנטילת האם ואולי סמך עצמו עמ"ש רמב"ם בפ"ה המשנה פ"ח דבכורות ומביאו רע"ב ות"ט שם במשנה ב' ע"ש אבל נעלם ממנו דברים מוכרחים אלו נאמרים בפלתי המכונה תפארת ישראל על הלכות נדה בס"י קצ"ד סעי' ד' יע"ש והדברים ברורים דשייך ניטל האם באשה כמו בבהמה וא"כ תיהדר קו' לדוכתא אמתני' דקידושין כ"ט הנ"ל.

אבל האמת יורה דרכו דצריכי' להבין איך יליף ר' יהודה ממשחתם בהם למעוטי נקבה וכי קרא בזכרים איירי דנמעט נקבה מבהם אבל האמת יורה דרכו דקרא בגיד וביצים איירי כמבואר בבכורו' ל"ט ע"ב ונראה דסמכו הני תנאי דכרות דהכא ככרות דפצוע דכה דמבואר ביבמות ע"ה ע"ב דפצוע כרות ודך שלשתן לא מיירי אלא בגיד וביצים וחוטמים מדכתיב שפכה במקום ששופך וע"י כריתה מקלח וה"ל כאלו מבואר בקרא בהדי' בשלש איברים הללו לא נעשה בארצו ושוב כ' משחתם בהם ולא באחריני באלו איברים ולא באיברי נקבה אף על גב דמסתרסה ע"י כר מ"מ התורה פרטה בפירוש אלו איברים דוקא ולא אחריני והני נמי לא נאסרו מטעם מניעת הלידה שהרי אפי' מסרס אחר מסרס חייב אלא גז"ה הוא ודוקא בהם ולא באחריני והיינו איברי נקבו' ולע"ד אנדרוגינוס שיש לו זכרות ונקבות אם מסרס בזכרות שלו לוקה אף על גב דספק נקבה הוא מ"מ אי יבוא אליו' ויאמר שהוא נקבה נמצא שלא סרס אלא נקבה מ"מ חייב שלא נתמעטה נקבה אלא איברי נקבה אימעטו אבל איברי זכר הנמצאים בנקבה לוקה עלי' והיינו אי שייך בי' סרוס אחר סרוס ולדעת בעל שער השמים הוא מוליד וה"ה בהיפוך מותר להאנדרוגינוס לסרס איברי נקבה שלו אפי' יבוא אליו' ויאמר שזכר גמור הוא מ"מ איברי' אלו אימעטו והרי בשלהי מס' בכורים בפרק אנדרוגינוס מיחשב בל תקיף ובל תשחית ולא מיחשב כלל סרוס ש"מ כמ"ש וממילא לק"מ ממתני' דקידושין כ"ט.

וממילא בטלה מחלוקות בין התוס' להרמב"ם דמ"ש תוס' דלא שייך סרוס בנשים רצונם לומר דין סרוס לא שייך בהו כיון דלית להו הני איברים דקפיד בהו רחמנא למסרוס אחר מסרוס ולא אתאן עלה אלא מטעם פריה ורביה לריב"ב וא"כ בעקרה מותר לגמרי אבל לא שיעלה על דעת תוס' דלא שייך פעולת הסרוס דודאי שייך ניטל האם שלה וזה ברור לפע"ד.

והנה להרמב"ם ולהרוב הפוסקים דבשותה כוס עיקרין ואינו עושה מעשה בידיים ליכא איסורא דאורייתא בזכר כמבואר מלשון התוספתא שכתבתי לעיל א"כ בנקבה מותר לכתחלה אפי' בלא ירקונה ובלא צער לידה וטעמא דרמב"ם עפ"י תוספתא הוא כמ"ש בעצי ארזים דבכל התורה היכי דכתיב לא תעשה עשיי' אסור הגרמה שרי' כמו במחיקת השם בשבת פרק כל כתיבי וכדמוכח במנחות נ"ו ע"ב ובר"פ שבועות העדות מייתי ש"ס כמה ענינים שהמה בכלל עשיי' עול במשפט ובכלל לא תענה ברעך עד שקר ומ"מ לא נאסרה אלא מדכתיב מדבר שקר תרחק ואלו הוה כתיב לא תדבר שקר נמי הוה מותר הגרמת דיבור שקר אך מלשון תרחק קדריש וכל כי האי גוני כגון לא תבשל גדי בחלב אמו לפע"ד מי שמעמיד קדרת בשר עם חלב אצל עצים ולא ישים אש ומניח אצלם כלי זכוכיות בשעה שאין החמה זורחת והניח כן עד שתזרח השמש ותכה בניצוציה ומדליק העצים ע"י הזכוכי' ותבשל בשר בחלב פטור הוא דלא תבשל כתיב וה"ה לא תבערו אש אי נימא בכל מלאכת שבת הגרמה לאו דאוריית' ה"נ בהבערה ולמאן דס"ל דאסור מדאוריית' היינו מדכתיב במלאכת שבת לא יעשה בקמץ כמו במחמץ מנחות לא תאפה /ת' צרויה א' קמוצה/ חמץ וא"כ אי הבערה לחלק יוצאת והוה בכלל מלאכת שבת הגרמה אסור בי' ככל מלאכות שבת ואי ללאו יוצאת אפשר לומר הגרמה מותר ומ"מ אין זה ענין לאמירה לנכרי דאי אסורה מן התורה כדעת רש"י בחומש ה"ל האמירה לו כעושה מעשה בידיים ואי לאו דאורייתא אפי' הגרמה לא הוה דגוי עושה אדעת' דנפשי' בשביל ישראל ולא מקרי הגרמה אלא כשנעשה המעשה מאלי' שלא ע"י בן דעת רק על דעת ישראל שהמציא מעשה ההוא והחילוק מובן ולחנם האריך מעלתו בזה.

ומיהו להסוברים פסיק רישי' מותר באיסורי דרבנן ועיין מג"א סי' שי"ד סק"ה צ"ע מ"ט לאסור לזכר לשתות כוס עיקרין לירקונא ונ"ל דהיינו טעמא דפירש"י בשבת ק"י ע"ב קרי' בי' לא תיעשו ר"ל דגרמה אסור מן התורה דקים להו לרבנן דקרינן הכי (ובהגה' הטור חדשים בא"ע סי' ה' אות קטן י"א פי' בו דבר דחוק ורחוק) ועיי' פ"ק דקידושין כ"ט ע"א גבי תפדה תיפדה וברי"ף ומ"ש הר"ן שם ודבריו צ"ע מפ"ק דסנהדרין גבי בחלב אמו הארכת בזה במקום אחר וכשיטת רש"י נראה דס"ל נמי להתוס' בבכור' ל"ט ע"ב ע"ש. וכן משמע ברא"ש שהי' לפניו בגי' השאלות קרי' בי' לא תיעשה וא"כ לפ"ז לרש"י גרמה אסור מן התורה וא"כ י"ל באשה נמי אסור מדרבנן מיהת אך לרוב הפוסקי' שרי'.

ומה שהקשה עצי ארזים ס"ק י"ט הא באשה נמי איכא עשה דלשבת יצרה לפע"ד היכי דאיכא ירקונא או צער לידה לא קאמיבעי' לי כלל דשרי' אפי' אין לה שום וולד דלא דמי לשארי' מ"ע שצריך אדם לצער עצמו לקיים מצות בוראו ית"ש אבל הכא טעמא משום לשבת העולם ושבת דגופי' עדיף וכי מאי ישוב עולם שייך בבעלי ירקון וחולי' ומסתכנים בלידה אין זה שבת ולא מחייב להחריב עצמו כדי ליישב העולם ועוד נ"ל דעשה דלשבת דברי קבלה לא חמירא כ"כ כפ"ו דאוריית' והא דמחמירין למכור ס"ת משום לשבת היינו דמשו"ה חמירא עשה דפ"ו טפי משארי' מ"ע משום דאיכא נמי עשה דלשבת נוסף על עשה דפ"ו אבל באשה דליכא אלא עשה דלשבת קיל טובא ושרי' משום צער לכל הפחות ואגב אעתיק קיצור לשוני על הגליון מג"א סי' קנ"ג סק"ט אשר זה לשוני, צ"ע בתוס' גטין שם וב"ב י"ג ע"א סוף ד"ה שנאמר וכו' וק"ל דמוכח דס"ל משום אשה דליכא אלא שבת דדברי קבלה לא מוכרי' ס"ת משא"כ איש דאיכא נמי פ"ו דאוריית' ה"ל שבת מצוה רבה ועיי' ב"ש סי' א' משמע דלא עדיף שבת דאשה ממ"ע דלערב אל תנח ירך ע"ש ומ"ש אלי' רבה מש"ס דכתובות להשיא יתומה קודם משום בושת דידה י"ל דוקא להקדים אבל לא לדחות ועוד י"ל לענין מצות צדקה יקדים להסיר בושת שלה מלסייעו ליתום לקיים מ"ע שלו. משא"כ למכור ס"ת בעי' דוקא שיקויים מצוה רבה שיהי' מעלי' בקודש ופשוט. ודע דכל זה כשאנו מוצא ללמוד תורה או לישא אשה באופן אחר אבל זולת זה אף על גב דעדיין מצוה היא מ"מ קיל משאר מ"ע כן נ"ל דעת השאלות פ' אמור דמייתי תוס' פ"ק דע"ז י"ז ע"א אבל כשא"א בענין אחר מודה שאלתות כמוכח ממ"ש תוס' בשמו ספ"ק דב"ק ע"ש ובטורי אבן במגילה פ' בני העיר שם עכ"ל שם על הגליון.

נחזור להנ"ל לע"ד אשה שלא ילדה עדיין ולא קיימה שבת לא תשתה כוס עיקרין אם לא להציל מירקון וצער לידה וכדומה אבל אם כבר קיימת שבת כל דהו שריא אפי' בלא צערא כלל אך לכאורה היינו בפנויי' וא"נ אפי' בנשואו' כדביתו דר"ח ובימיהם שהי' יכול הבעל לישא אשה על אשתו או לגרשה בע"כ וא"כ אם הוא מתואבי בניס ורוצה לקיים לערב אל תנח ירך יכול לישא אחרת או לגרש את זו ודביתו דר"ח נכנסה על זה הספק שיגרשנה או ישא אחרת עלי' אם ירצה אבל השתא הכא דאיכא חרגמ"ה א"כ אין לה רשות לשתות בלי רצון בעלה דודאי משום לערב אל תנח ירך לא הותר לו חרגמ"ה דא"כ כל הזקנות יתגרשו בע"כ וכיון דאינו יכול לגרשה בע"כ ולא לישא אחרת עליה ומתבטל ממ"ע של לערב אל תנח ירך צריכא רשות מבעלה או תתרצה לקבל גט ממנו ואם הוא אינו רוצה לגרשה וגם לא ליתן לה רשות נ"ל דאינה מחוייבת לצער עצמה מפני שיעבודה שמשועבדת לבעל והיינו צער גדול לפי ראות עין המורה וא"א לפרש כל האופנים בזה. והנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי. פ"ב מש"ק ז' אדר תקפ"ה לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ.

פתחי תשובה אבן העזר סימן ה

(י) הרי זה אסור - כ' בר"י ובמקום סכנה מותר לאיש לשתות. הריטב"א בחידושו כו'. הובא בת' זרע אברהם א"ה ס"ו א'. ובהמת ישראל שחלתה בחולי מסוכן ולא יש לה תרופה רק בהשקתה כוס עקרין. הרמ"ח בת' בית יהודה ח"ב סי' מ"ז מתיר לישראל להשקותה והרב המחבר חולק דאין היתר אלא ע"י אינו יהודי ע"ש. ופשוט דמיירי בבהמה זכר עבה"ט ס"ק י"א):

(יא) לשתות עקרין - עבה"ט מ"ש אפי' בלא צער לידה ועיין בר"י שהבי' דמהרש"ל ביש"ש פ' הבע"י סי' מ"ד סבר דאינו מותר לאשה אלא ביש לה צער לידה וכל שכן אם אין בניה הולכים בדרך ישרה ויראה שלא תרבה זרע כי האי. ע"ש וצ"ע ממשנה ב"ב דף קל"ג ע"ב דלית הלכתא כרשב"ג שם ודוק: (ועי' בתשו' חתם סופר סי' כ' שנשאל על דין זה באשה המצטערת בהריון ולידה אי שריא לה למישהי כוס עיקרין דאע"ג דמפורש בכל הפוסקים להיתר מ"מ בס' עצי ארזים שדא בי' נרגא. והאריך שם ליישב קושיית הס' עצי ארזים בזה ומסיק לדינא דאשה שלא ילדה עדיין ולא קיימה שבת לא תשתה כוס עיקרין אם לא להציל מירקון וצער לידה וכדומה אבל אם כבר קיימה שבת כל דהו שריא אפילו בלא צער' כלל. אך לכאורה היינו בפנו' וא"נ אפילו בנשואה כדביתהו דר"ח (ס"פ הבע"י) ובימיהם שהי' יכול הבעל ליש' אשה על אשתו או לגרשה בע"כ וא"כ אם הוא מתואבי בנים ורוצה לקיים לערב אל תנח ידך יכול ליש' אחרת או לגרש את זו אבל האידנא דאיכא חרגמ"ה צריכה רשות מבעלה או תתרצה לקבל גט ממנו. אמנם אם הוא אינו רוצה לגרשה וגם לא ליתן לה רשות נ"ל דאינה מחוייבת לצער עצמה מפני שעבודה שמשועבדת לבעל והיינו ביש לה צער גדול לפי ראות עין המורה ע"ש):

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן יב

בענין סירוס אשה בשביל צער י' כסלו תשכ"ח. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

בדבר האשה שהולידה בנים בעלי מומין ורצונה שיסרו אותה אם יש מקום להתיר. הנה איני רואה מקום להתיר מאחר

דלה עצמה ליכא סכנה, דהא להגר"א סימן ה' ס"ק כ"ה גם סירוס דנקבה הוא אסור מן התורה רק שאין בהם מלקות משום דלא נאסרו בלאו דובארצכם לא תעשו אלא באיסורא בעלמא מקרא דמשחתם, ואף אם נימא דהוא רק מדרבנן נמי לא כל איסורים דרבנן הותרו בשביל צורך כשליכא סכנה. ועיין בפ"ת סק"י דהביא מברכ"י בשם הריטב"א דבמקום סכנה מותר לאיש לשתות כוס עיקרין, שג"כ אין לוקין עליו וכתב רק שבמקום סכנה מותר, ואין הכוונה לחדש ההיתר במקום סכנה שזה פשיטא ומותר אף סירוס ממש, והחדוש הוא דשלא במקום סכנה אף בשביל צערא טובא אסור כדהוכיח הריטב"א ביבמות דף ס"ה מהא דיהודית דביתהו דר"ח דהוה לה צערא טובא בלידה ומ"מ אם היתה מיפקדא אפו"ר היתה אסורה לשתות סמא דעקרתא שלכן הוכיח שהאיש שמיפקד אפו"ר אסור לשתות אם לא במקום סכנה שאין לך דבר שעומד בפני פק"נ. (ולשון הברכ"י תמוה דמשמע דהחדוש הוא שבמקום סכנה מותר וזה טעות דזה ברור ופשוט ואולי טעות סופר הוא וצריך להיות ודוקא במקום סכנה מותר לאיש לשתות). ולכן אף אם נימא דכוס של עיקרין נמי אסור מדאורייתא אף להסוברין דבאשה הוא רק איסור דרבנן, דכן צריך לומר לתוס' דבשבת דף קי"א כתבו דאין שייך באשה סרוס וברור שאין כוונתם דליכא מציאות דסרוס, אלא שאין בהן דין סרוס כיון דאברי זרע שלהן אינם בחוץ כדאיתא בט"ז /אהע"ז סי' ה' /סק"ו וסק"ז, וכיון דלית בהו הני אברים דקפיד בהו רחמנא כדכתב החת"ס חלק אה"ע סימן ב', וא"כ האיסור בנקבה הוא מדרבנן, ובשתיית כוס עיקרין לאיש כתבו התוס' בכורות דף ל"ט דאף לראבי" דבביצים לא הוי מומא והקרא דומעוך וכתות איירי בגיד לבד, מ"מ סיפיה דקרא דובארצכם לא תעשו איירי אפילו בביצים בכ"מ שמסתרס דאפילו ע"י כוס אסרינן בשבת כגירסת הגליון בשם הצ"ק וכן הוא בחק נתן ולא שייך לגרוס בענין אחר דאין שום פירוש להגירסא דלפנינו דאפילו ע"י שיתייחם אסרינן, הרי מפורש שגם שתיית כוס עיקרין הוא לתוס' איסור דאורייתא ומשמע שהוא גם בהלאו, מ"מ הא ודאי באשה שהסירוס הוא רק מדרבנן ששתיית כוס עיקרין אף אם היתה מיפקדא אפו"ר לא יהי חמור מסירוס ממש שהיה זה רק מדרבנן ומ"מ היתה אסורה אף בשביל צער טובא כיון שליכא סכנה. ולכן הסירוס ממש שאסרו בנקבה אף שהוא מדרבנן אסור אף במקום צערא טובא. ומה שחוששת לבנים בעלי מומין הרי ודאי הוא רק ענין צער להאם המגדלת אותם ולא ענין סכנה שזה אסור אף אם נימא שהוא רק דרבנן, וכ"ש להגר"א שסובר שהוא דאורייתא שאף שהוא רק איסור עשה נמי הוא איסורא דאורייתא דאסור שלא במקום סכנה. ולהסוברין דכוס עיקרין הוי גם לאיש רק מדרבנן עיין בחת"ס שם שכן הוא להרמב"ם ולרוב הפוסקים, הרי הוא מפורש בריטב"א שהוא אסור אף במקום צערא ומוכרח כן מהגמ' שהוכיח. ולכן אף אם סירוס נקבה הוא דרבנן נמי אסור אף במקום צערא.

וגם בלא זה הא אף שהולידה שני בנים בעלי מומין לא מצינו בזה ענין חזקה לומר שגם להבא תלד בנים בע"מ, דאף שמצינו ביבמות דף ס"ד אמר רבא לא ישא אשה ממשפחת נכפין וממשפחת מצורעין ג' זימני ואיפסק בש"ע סימן ב' סעיף ז', מסתבר דהוא רק במחלות כאלו שהם עניני דעת ועניני מחלות שתלוין בדמים ומחלות שתלוין בחולשת הגוף שהם מעניני דברים שהאב זוכה לבן שתנן בעדיות פ"ב מ"ט, אבל אם הם מומין אחרים לא שייך זה, אך אף אם הם מומין ממחלות כאלו אין להתיר מטעם דלעיל.

ורק להט"ז /אהע"ז סי' ה' /סק"ו שכתב דליכא שום איסור מדיני סירוס באשה אלא הוא איסור אחר מצד איסור חבלה באדם, מסתבר שמצד צערה שגרע לה מהחבלה היה שייך להתיר, דאף שהתוס' ב"ק דף צ"א כתבו דאסור אף לצורך הוא רק לצורך קטן, ובשביל הרווחת ממון אולי אף להרבה מטעם דבארתי בספרי אגרות משה חלק חו"מ סימן ק"ג משום שהרווחת ממון הוא ענין צער אחר מצד החבלה, שלכן בצער מניעה משתיית יין מותר בשביל הרווחת ממון שהוא ענין צער אחד עיין שם, שלפ"ז צער גידול בנים בע"מ וצער מהחבלה שהוא ענין צער אחד יש להתיר אם צער החבלה קטן מצער גידול בנים בע"מ כדחזינן שרוצה שבשביל זה יחבלו בה לסרסה. אבל דעת הט"ז הוא דעת יחיד ואין להורות כמותו אלא שאיכא איסור סירוס בנקבה כדמפרשי כל הפוסקים, ולהגר"א הוא גם איסור סירוס מדאורייתא לכן אין להתיר.

ולשמש במוך אף שג"כ כיון שאין סכנה לה בעצמה ואסרתי כה"ג לאשה שנולדו לה ב' בנים ששניהם היו במחלה כזאת שלפי דעת הרופאים אין יכולין לחיות יותר מב' שנים עיין שם בתשובתי חלק אה"ע סימן ס"ב ורק במשיחה בסם התרתי שם, מסתבר שבעובדא זו דחוששת ללידת בנים בע"מ, מכיון שיש לה צער גדול והוא צער לשנים הרבה ואפשר לכל ימי

חייה יש להתיר לשמש גם במוך אם יראה לסמוך על משיחת הסם, שלצער כזה אפשר אינה משועבדת לבעלה לתשמיש באופן שתוכל להתעבר וממילא משועבד לה למצות עונה ואין זה לבטלה כדבארתי בטעם היתר דשמוש במוך במקום סכנה להתעבר שם בסימן ס"ג עיין שם, אבל רק לזמן שיש לנו לומר שיעבור הסבה ואין לה לירא שוב. והייתי מעיץ לה לשמש במשיחה בסם ואם יראה תשמש בהראבער שנותנת האשה בגופה שזהו כענין נתינת מוך לזמן שלש שנים שיש לקוות טובא שתבריא מזה ותלד בנים בריאים ושלמים ואין לה לפחוד על זמן יותר מזה.

ובאור מושיב שבת לתלמידים במרומי קרת שהוא מהשלשה שנאתי בנדה דף ט"ז, הוא פשוט מחמת שלמוד בבית ובמקום צנוע שלא במקום עוברים ושבים הוא יותר טוב ללמוד התורה, שלכן אף שעושה כן מפני החום הוא דבר שנראה מגסי הרוח שרוצה שיראוהו לומד תורה וישביחוהו כדפרש"י, ועיין במו"ק דף ט"ז שרבי סובר שאין לשנות לתלמידים בשוק שדריש חמוק ירכיך שדברי תורה בסתר, שלכן מסתבר שאף ר"ח סובר שמותר מקרא דחכמות בחוץ תרונה ג"כ מצריך במקום צנוע ולא במרומי קרת כדי שלא תהיה פלוגתא רחוקה, ומתורץ קושית כתר"ה שהוא אדרבא מפיץ תורה. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן לד

בענין סירוס אשה שסכנה לה להתעבר ואינה יכולה למנוע העיבור באופן אחר. י"ז כסלו תשל"ט מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר דניאל ליווי שליט"א.

הנה בדבר אשה שסכנה לה להתעבר באופן שמותרת לשמש במוך שהתירו רבותינו האחרונים וגם אני הארכתי בתשובה ונדפסה בח"א דאה"ע סימן ס"ג אבל היא אשה כזו שאי אפשר להניח בגופה הראבער שסותם פי הרחם, שלכן אומרים הרופאים שצריך לסרסה, והנה שם סימן י"ג כתבתי שכיון שלהגר"א גם סירוס נקבה אסור מדאורייתא ומה שאין לוקין הוא משום דילפינן מקרא דמשחתם שהוא רק באיסור עשה וכיון שהוא מדאורייתא אין להתיר אלא במקום סכנה בחייה ואף להסוברין דהוא רק מדרבנן נמי אפשר אין להתיר בלא סכנה דלא כל איסורין דרבנן שוין לומר שיהא מותר במקום צערא וצורך גדול, ומניעה מתשמיש הא אין זה אלא צערא וצורך גדול אלא יש להתיר לה לשמש במוך שזה הא מותרת במקום סכנה להתעבר בשביל צער המניעה מתשמיש. אבל ודאי הוא כן במקום שאפשר לה לשמש במוך ואף שא"א במוך אם אפשר לה לשמש בגלולות (פילן) שיש שמונעין ג"כ מלהתעבר אבל מה שלא הזכרתי עצה זו אף שלדין זה דמניעה מהריון היא עדיפא דהרי אינו סותם את הרחם משום דגורם להרבה נשים שראות משהו דם וקשה להן ליטור לבעלה אף שהגלולות מעצין ריבוי הדם אף מזמן הוסת ולהרבה נשים מועיל גם שלא יראו כלל מ"מ איכא נשים שגורם להם לראות באיזה יום אף שלא בשעת וסת, וגם לפי הרבה רופאים יש לחוש שיגרום זה איזה מחלה מסוכנת ואף שלא מצוי כל כך יש למיחש, מ"מ באשה כזו יש לה ליקח הגלולות ובחדש אחד הראשון תהיה לבושה כל הזמן במכנסים לבנים באופן שאם יצא הדם לא יוכל ליפול למקום אחר וכשהולכת לצרכיה תעיין בהספל וכשלא תראה דם כל השלשים יום ולילה יש לסמוך שהיא אשה שאין הגלולות עושין שתראה דם ותהא מותרת לסמוך ולשמש בזה, ומצד חשש סכנה כיון שהוא לא שכיחא תשאל לרופא מומחה איך הוא לפי מצב גופה אם רשאה ליקח הגלולות. ובכל אופן למעט זמן באיזה חדשים ליכא בזה סכנה ותשמש בזה ואין להתיר סרוס. אבל אם תראה מזה דם שאין זה עצה לפניה לשמש עם בעלה שנמצא שהיא כעגונה שהרי גם כשיגרשנה לא תוכל להנשא לאחר, וגם מצינו שגירושין כשהוא בעל כורחה נמי קורא הגמ' בגיטין דף כ"ו ע"ב בלשון מעגן ומותיב לה, ואף שודאי ל"ד זו לעגונה ממש מ"מ משמע דאיכא צער גדול בזה שמיתענגא איזה זמן מבעל. ובלא זה הא התורה אסרה בלאו כשמגרע עונתה, ומפורש בכמה מקומות שהוא צער הגוף גדול, וא"כ אף שמסתבר שלא דמיא לעגונה ממש שמצינו שהקלו בה כמה קולות, ולהר"י בתוס' יבמות דף פ"ח ע"א ד"ה מתוך חומר התירו בעדות ע"א אף שמדאורייתא אינו נאמן, מ"מ משמע דהוא צער גדול ביותר, שלכן כיון שאף להגר"א הוא מחלוקת תנאי בתו"כ פ' אמור ת"ק ור' יהודה שאף אם נימא דהת"ק נחשב כרבים לגבי ר' יהודה הא מצינו בגמ' שכדאי לסמוך על ר"ש בשעה"ד = בשעת הדחק = ועל ר"א בשעה"ד אף שהיו יחידים נגד רבים, והב"ח הובא בש"ך יו"ד סוף סימן רמ"ב בהנהגת הוראה סובר דאפילו באיסורא דאורייתא מקילין כהיחיד נגד רבים בצורך גדול אף רק כהא דהפסד מרובה וכן סובר הט"ז לענין מה שמקילין בחדש בסימן רצ"ג סק"ד עיין שם, אך הש"ך פליג עלייהו וסובר דאין מקילין כהיחיד אלא כשפליגי באיסור דרבנן, שא"כ להגר"א שלת"ק הוא איסור דאורייתא מאיסור עשה תלוי זה במחלוקת הש"ך עם הב"ח והט"ז.

ובעצם הדין אם יש איסור דאורייתא בסירוס נקבות כהגר"א רבים חולקין עליו דהמ"מ פט"ז מאי"ב הי"א כתב על הרמב"ם שכתב במסרס נקבה שפטור, דבתו"כ ר' יהודה אומר אין הנקבות בסרוס וכן מבואר בפרק שמונה שרצים /שבת/ (דף קיא ע"א) ופירש רבינו חיובא הוא דליכא אבל איסורא איכא שלא תני מותר לסרס הנקבות הרי מפרש דלת"ק חייב בלאו גם על סרוס דנקבות ור' יהודה סובר שנתמעטו מקרא דבהם ופסק הרמב"ם כר' יהודה דכן הוא מבואר בפ' שמונה שרצים אבל סובר הרמב"ם שאיכא איסור מדרבנן, וכן מפרש ר' הלל בספרא לת"ק שיליף ממשחתם בהם דאף הנקבות בסירוס דהוא לכל האמור בקרא שהוא לאו וחייב מלקות, ור' יהודה ממעט דכתיב בקרא דמשחתם בהם למעוטי נקבות דא"כ ליכא איסור דאורייתא ומשמעות המיעוט מבהם מפרש ר' הלל דהוא בהם דנאמר לעיל מזה מעוך וכתות דהיינו זכרים לא תעשו ולא נקבות, וכיון שר' הלל מפרש לת"ק דחייב בלאו הרי איפסק בשבת דלא כת"ק שא"כ הוא כר' יהודה דליכא שום איסור מדאורייתא דהא העשה שסובר הגר"א הוא ממשחתם שמפרש שהוא עוד איסור עשה לדברים שמסתרסים ע"י אברים אחרים שלא בגיד ובביצים שהם אברים שבחוץ, ור' יהודה הא ממעט מבהם שהוא מיעוט גם ממשחתם, ונמצא שהמ"מ ור' הלל סברי דלא כהגר"א, וגם פליגי עליו בעיקר פירושא דמשחתם דלדידהו לכו"ע קאי משחתם על הלאו ולא שהוא איסור אחר דעשה.

וכן התוס' שבת דף קי"א ע"א ד"ה בזקנה שכתבו באשה אין שייך בה סירוס, ופשוט שהוא משום שאברי הלידה שלה הם מבפנים וכדאיתא בט"ז סימן ה' ס"ק ו' מסברת עצמו דבנקבה אין שייך סירוס בהפסד אברי זרע ממש שאינם בחוץ כמו בזכר ממש וזהו ודאי גם כוונת התוס' אף שהט"ז לא הביא זה מתוס', ולשון אין שייך סרוס משמע דליכא אף עשה דמשחתם, ומה שאסור לשתות כוס של עיקרין צריך לומר דהכוס של עיקרין שולט באברים דלחוץ, או שהוא רק מדרבנן, ועיין בהגר"א שם ס"ק כ"ח שכתב נמי על כוס של עיקרין דהוא איסור דעשה דמשחתם דלכן אין לוקין ומסיק דלהכי לא נפקא אשה אלא ממשחתם כיון דלא שייך בה ומעורר היינו שהם אברים דבפנים, ודין אחד להגר"א כוס של עיקרין לזכר וסרוס נקבה דחתיכת האם, ותמוה דא"כ איך אסרינן כוס של עיקרין לסריס מדין מסרס אחר מסרס, הא זה שמסרס אחר מסרס אסור הוא מיתורא דנתוק דהיינו יודעין שאסור לנתוק מק"ו דכרות וא"כ לא נאמר זה אלא על מה שנאסר בלאו ולא על מה שנאסר רק בעשה, ובשלמא אם כוס של עיקרין שולט באברים דלחוץ ניחא ואף אם הוא מדרבנן נמי ניחא דכעין דאורייתא תיקון, אבל אם הוא מקרא דמשחתם דנפרש דהוא איסור עשה הנאמר אחר הלאוין איך שייך למילף שגם איסור העשה איכא כשכבר הוא סריס, עכ"פ מתוס' משמע דבנקבה ליכא איסור סרוס מדאורייתא. וברשב"א שבת שם ד"ה זקנה משמע דליכא שום איסור סרוס באשה שכתב על בזקנה א"נ בעקרה כלומר דליכא משום בטול פו"ר ומשום סרוס נמי ליכא דבאשה ליכא משום דאדם הוא דאסר רחמנא, ותיבת דאדם הוא ט"ס דלא הוזכר לשון אדם בפרשה זו אלא צריך להיות דבזכר הוא דאסר רחמנא היינו דהאיסור לא נאמר אלא על אברי הזכר. וכן איתא ברמב"ן בחדושו שבת שם שכתב ומסקנא אוקים באשה זקנה א"נ עקרה ואף על פי שיש בה תוספת סירוס שהיא מצטננת ואינה נזקקת שוב לבעל אפ"ה באשה שרי שאין בה דין סירוס, (והאפשר שאיתא ברמב"ן אחר זה לא שייך לזה אלא אשתית כוס של עיקרין שהוקשה לו תחלה דרך ע"ז שייך עיין שם). ובסמ"ג ל"ת ק"כ דמסרס את הנקבה פטור והא דתניא בתו"כ מנין שאף הנקבות בסירוס ת"ל כי משחתם בהם מום במ לאיסור הקרבה מרבה אותם ולא לאיסור סירוס הרי פליג על עיקר הדין דמשחתם שלא נאמר לענין סירוס ואף שפליג בזה גם ר' הלל בפירושו לספרא מ"מ לענין הא דלדינא ליכא איסור סירוס בנשים סברי תרוייהו להסמ"ג גם ת"ק אינו סובר זה ולר' הלל משום דהגמ' דשבת סובר דלא כת"ק אלא כר"י.

עכ"פ שיטת הגר"א הוא שלא כרבותינו הראשונים אלו שלכן אף שלא ידעין דעת רבותינו הפוסקים אלו שסתמו דבריהם נמי נוטה שאין חולקין עליהו מדלא כתבו לחדוש גדול נגד הני רבוותא דסברי דליכא איסור סירוס באשה, שלכן אף ששיטת הגר"א היא שיטה גדולה דרב גובריה, יש עכ"פ לסמוך על רבותינו הראשונים שהם ודאי גם רבותיו של רבינו הגר"א והם גם רבים לפ"מ שידוע לנו בשעת הדחק כזה שהוא מעין עיגון והתורה מעידה שהוא צער גדול מאד אף לפי שעה, וגם צער הבעל גדול מאד שגירושין הוא דבר היותר רעה לאדם ובפרט כשיש לו בנים. ומצד שאיכא גם איסורין דרבנן שאסרו אף במקום צער גדול בסתמא אין לנו לומר זה אלא כשמפורש כן, וכ"ש איסור זה שאיכא הרשב"א שסובר שליכא שום איסור וכן משמע ברמב"ן, ואין להחמיר בסתמא יותר מאיסורי שבת דרבנן שמוותר במקום צער דגונח ובמקום הפסד כדאיתא בכתובות דף ס' ע"א. וזה שהחמירתי בתשובתי הוא משום שלפניה היה עצה להשתמש במוך כמפורש שם.

ובדבר מת במושב זקנים שקשה להוציא את הכהנים מהבית אין זה שום היתר עי"ז שיכולין להוציאו דרך הגג, רק שצריך להוציאו על הגג ממש ואז אף שודאי לא יוציאוהו בסולם מהגג לקרקע באויר אלא דרך הבית לא יטמא מה שבבית מצד סוף טומאה לצאת דלדינא גם הרמ"א סובר כהיש מתירין דלא אמרינן סוף טומאה לצאת אלא תחת אהל אחד דהא כתב בסימן שע"א סעי' ד' והמקל לא הפסיד וכדכתב הגר"א בסק"ט. וכשיאיר היום יוציאו את כל הכהנים משם ויוציאו את המת דרך הבית. והנני ידידו, משה פיינשטיין

שו"ת יביע אומר חלק ח - אבן העזר סימן יד

ב"ה. ירושלים. ו' מנחם אב תשמ"ו לפ"ק.

לכבוד ידידי וחביבי, חמדת לבבי, חנו ממתקים וכולו מחמדים, תהלתו בקהל חסידים. טובינא דחכימי. מרגניתא דלית לה טימי. הרופא הדגול והמעולה. בפז לא יסולה. חכים יתקרי. ורבי יתקרי. כש"ת הרה"ג ד"ר אברהם סופר אברהם שליט"א. מחבר הספר "נשמת אברהם". בהלכות רפואה. על ארבעת חלקי הש"ע. ועוד.

אחרי עתרת החיים והשלום, קבלתי גליונות ספרו "נשמת אברהם" אה"ע. ובהעיפי עין במ"ש (בעמוד נז) **בדין השקאת כוס עיקרין למניעת הריון, ראיתי שקיצר קצת במה שאמרו להאריך, ואמרת אשנה פרק זה בס"ד.**

(א) הנה מרן הש"ע (באה"ע ס' ה סעיף יב) כתב וז"ל: "המשקה כוס של עיקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסם, הרי זה אסור, ואין לוקים עליו, ואשה מותרת לשתות כוס של עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד". (והוא לשון הרמב"ם בפרק טז מהל' איסורי ביאה הלכה יב). ויש לחקור אם שתיית כוס של עיקרין אסורה מן התורה או רק מדרבנן, ואנכי הרואה שהדבר שנוי במחלוקת, כי בפסקי הרי"א ז" (שבת קי ב) מבואר שזהו איסור מן התורה, וכ"כ בפשיטות הגאון הנצי"ב בהעמק שאלה (ס"ס קה אות ט). ע"ש. אולם בספר יראים (סוף ס' שפא) כתב, ונראה שעיקור ע"י סם מדרבנן, מדשרי בזקנה ועקרה, (כדאיתא בשבת קיא א). וכן כתב המאירי (שבת קי ב) וז"ל: וסירוס זה של כוס עיקרין אינו אלא מדברי סופרים, ואף על פי שדרשוהו מן המקרא שנאמר ובארצכם לא תעשו, קרי ביה לא תיעשו, כלומר אפילו ממילא, אסמכתא בעלמא הוא, או שמא אין כאן פסיק רישיה שקצת בני אדם שותים ואינם נעקרים. עכ"ל. וכן מוכח מלשון הרשב"א בחידושו (שם): "דס"ל לר' יוחנן שלא אסרה תורה אלא בנוגע ממש במקום סירוס, כדכתיב ומעורר וכתות ונתוק וכרות, אבל כשאינו נוגע באבר עצמו לא,

ואפילו מתכוין לסרס, וכל שכן היכא דלא מכויין. ע"כ. וכן ראיתי להגאון מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה חלק ב' (סימן מז דף קכ ע"ב בד"ה ומעתה), שהוכיח כן מלשון הרשב"א הנ"ל שאיסור השקאת כוס עיקרין לאיש אינו אלא מדרבנן, ואין בו איסור תורה כלל, כיון שאינו נוגע ממש במקום סירוס. ושכן דעת הרב המגיד שכתב דכל היכא דלא נגע באיברים ממש "לא מחייב", והיינו כלשון פטור אבל אסור, שהאיסור הוא מדרבנן. וחלק על הגאון רבי מלאכי הכהן (בעל יד מלאכי) בתשובתו שם דס"ל דהוי איסורא דאורייתא. ע"ש. **ומרן החיד"א בספר יעיר אזן** (מע' א' אות יח), **כתב, שקרוב לשמוע שכן דעת הריטב"א** (יבמות סג ב), **שאיסור שתיית עיקרין הוי רק מדרבנן, שכתב, ושמעתי בשם רבינו הגדול** (הרמב"ן), **שם קיים מצות פריה ורביה וחשקה נפשו מאד בתורה ורוצה לשתות סם של עיקרים או לאכול דבר של עיקור כדי שלא יתבטל מתורתו, מותר, משום דההיא דאמר ר' יהושע, ולערב אל תנח ידיך, מצוה דרבנן היא, ובכה"ג שרו רבנן, וטעמא דמסתבר הוא. ושמעתי על גדולים שעשו מעשה בדבר זה בעצמם**, ע"כ. וצ"ל דהא דפר"ך בשבת (קי ב) ומי שרי (לשתות כוס של עיקרין לרפואה של ירקונא), ולא הונח לו עד דאוקמה באשה, ואם איתא לדברי הריטב"א, לוקמה בכה"ג באיש שקיים פריה ורביה וחשקה נפשו מאד בתורה, וי"ל דניח"ל להש"ס לשנויי בפשיטות, ולא לעשות אוקימתא כזאת באיש שקיים פו"ר וחשקה נפשו מאד בתורה, שהיה צריך להאריך הרבה בזה, ובחר לתרץ בפשיטות ובדרך קצרה וכו', עכ"ל. ובשו"ת חתם סופר (חאה"ע סי' כ) בד"ה והנה, כתב שלדעת הרמב"ם ורוב הפוסקים השותה כוס עיקרים אין בו איסור אלא מדרבנן וכו', ע"ש. וכ"כ בספר דרישת ארי על אה"ע (סי' ה), והובא בתועפות ראם על היראים (ס"ס שמב), ע"ש. וכ"כ הגאון ר' מיכאל בכרך, ראב"ד פראג, בספר ערוגת הבושם על אה"ע (סי' ה סי"ב). שנראה שאין בהשקאת כוס עיקרין אלא איסור דרבנן, שלא אסרה תורה אלא רק מעורר וכתות ונתוק וכו' שהוא סירוס בידיים באיברים עצמם, וגם הרי נאמר ובארצכם לא תעשו, וא"כ אמאי כתבו הרמב"ם והשלחן ערוך שאין לוקים ע"ז, אלא ודאי דהוי מדרבנן, ע"כ. וכ"כ בפשיטות הגאון רבי יוסף ידיד הלוי בשו"ת ימי יוסף (חאה"ע סי' ו, דף לד סע"ב), ע"ש.

ב) איברא שהגאון בעל ההפלאה בספר נתיבות לשבת (סי' ה' סק"ז) כתב, שמהסוגיא בשבת (קי ב) דפר"ך ומי שרי, מוכח שאפילו המכוין רק לרפואה אסור, ומוכח מהכא דהוי איסורא דאורייתא, שאל"כ הא פסיק רישיה בדרבנן שרי, לדעת התרומת הדשן סי' סו, ועוד שאם הוא רק איסור דרבנן, הרי כתב הרמ"א ביו"ד (סי' קנה ס"ג) שכל איסורי הנאה דרבנן מתרפא בהם אפילו חולה שאין בו סכנה. מיהו נראה שטעם קושית הגמ' שבת (קי ב) ומי שרי וכו', משום דאמר התם, ואי לא לייתי רישא דשיבוטא וכו', וכיון דאפשר ברפואה אחרת אסור עכ"פ מדרבנן לעשות רפואה שנעקר על ידה. ועכ"פ אפילו לפי מש"כ דהוי מה"ת, מ"מ מכיון שאינו מכויין לסירוס אלא לרפואה, אלא דהוי פסיק רישיה, וזה אינו אסור אלא מדרבנן, ממילא מותר לרפואה, ודלא כהבית שמואל (סי' יג) שאסר מטעם פסיק רישיה, ע"ש. **ונראה כוונת הרב נתיבות לשבת, שאף שאיסור פסיק רישיה הוי דאורייתא, כדמוכח בשבת (קג א) ובכ"ד, וכ"כ הרמב"ם** (בפ"א מהלכות שבת הלכה ו), **מ"מ שאני הכא דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה, ומש"ה אינו אסור לדין אלא מדרבנן**, ואף על פי שהרשב"א בחי' לשבת (קט ב) והרא"ש (פרק יד דשבת ס"ס ט), והמאירי והר"ן (שבת קי ב), כתבו, שאף הערוך דס"ל פ"ר דלא ניח"ל מותר, מודה הוא בשאר איסורים, (וכ"כ הבית שמואל שם), מ"מ אין סברא זו מוכרחת, שהרי עיקר ראיתו של הערוך, מזבחים (צא ב) מזלפין יין ע"ג האשים, ואף על גב דפ"ר הוא דודאי מכבה, כיון דלא ניח"ל בהאי כיבוי שרי. וכמ"ש כל זה התוס' כתובות (ו א). **אלמא דלדעת הערוך פ"ר דלא ניח"ל מותר בכל האיסורים**, וכן מוכח עוד ממ"ש הרמב"ן והר"ן (בס"פ שמנה שרצים) שהערוך הביא ראיה ג"כ מדין מוכרי כסות מוכרים כדרכם ובלבד שלא יתכוונו וכו', ואף על גב דפ"ר הוא כיון דלא ניח"ל מותר. וכ"כ המאירי שבת (כט ב) בשם חכמי פרובינצא, ע"ש. ובשו"ת צמח צדק מליבאוויטש (חיו"ד סי' סח) כתב, שהתוס' כתובות (ו א) חולקים על מ"ש הרא"ש לחלק בדעת הערוך בין שבת לשאר איסורים. וק"ק שלא זכר שהרא"ש עצמו (בר"פ הבונה) הביא ראיתו הערוך מזבחים (צא ב) הנ"ל. **ואמנם בספר הערוך שלפנינו לא נזכרה הראיה מזבחים, ולא ממוכרי כסות, אבל ידוע שספר הערוך שלפנינו לקה בחסר**, וכמ"ש במבוא לספר ערוך השלם (עמוד לט). [וע"ע שם (בערך פסק הערה יא), ודו"ק] וכן כתב הגאון מהר"ח אבולעפייא בספר מקראי קדש (דף קב ע"א) בדעת הרמב"ם, דבפסיק רישיה דלא ניח"ל אף בשאר איסורים מותר. וכ"כ בשו"ת פרי הארץ בלשונות הרמב"ם (דף פט ע"ב). וכ"כ הישועות יעקב אה"ע (סי' ה' בפירוש הארוך סק"ד), שדבר זה שהמציאו הראשונים שהערוך מודה בשאר איסורים דפ"ר דלא ניח"ל אסור, ומשום דשאני שבת דבעינן מלאכת מחשבת, אינו מוכרח, ע"ש. וכ"כ החזון איש (א"ח סי' נ וסי' סב ס"ק כו), שאף שהרשב"א כתב שבשאר איסורים גם להערוך פ"ר דלא ניח"ל אסור, מ"מ דעת התוס' (כתובות ו א) שגם בשאר איסורים ס"ל להערוך דפ"ר דלא ניח"ל מותר. וכ"כ עוד החזון איש באה"ע (ר"ס יג), ע"ש. גם בשו"ת תשובות רבי אליעזר (סי' יב דכ"ח סע"א) הוכיח במישור מדברי התוס' כתובות (ו א) שאפילו אם לא נודה לסברת הערוך, מ"מ פ"ר דלא ניח"ל אינו אסור מה"ת, אלא מדרבנן, גם בשאר איסורים, ומש"ה תירצו ההיא דזבחים (צא ב) דמצוה שאני. ושכ"כ התוס' (יומא לד ב), ע"ש. **ולפ"ז שפיר קאמר הנתיבות לשבת דהכא חשיב פ"ר דלא ניח"ל שאינו אסור אלא מדרבנן, ואם אינו מתכוין לסירוס אלא לרפואה מותר**, ובזה ניחא מה שהקשה בספר יד אהרן ח"ב (הגה"ט אות ה), שמדברי הרמב"ם והשלחן ערוך שכתבו "כדי לסרסו" משמע דס"ל דהיכא שאינו מתכוין אלא לרפואה מותר, ושלא כדעת הטור שאוסר גם לרפואה, ומהגמ' שבת (קי ב) מוכח שאפילו מכוין לרפואה אסור, ע"כ. **ולפי האמור לק"מ, דשאני נידון הגמ' שבת (קי ב) שיש רפואה אחרת לירקון, הלא"ה משרא שרי. וכמ"ש נתיבות לשבת**. וכ"כ בשו"ת בית אפרים (חלק אה"ע סי' ב, דף ז ע"ג). וכ"כ בשו"ת תעלומות לב ח"ב (חאה"ע סי' ד, דף יג ע"ד), ע"ש. ועוד י"ל לפמ"ש בשו"ת תורת רפאל דיני שבת (סי' כז דמ"ה ע"ג), דה"ט דהרמב"ם שכתב "כדי לסרסו", ומשמע שלרפואה מותר, ואילו בגמ' (שבת קי ב) פריך ומי שרי וכו', משום דבפסחים (כה ב) איכא תרי לישני בש"ס, אם מותר להתרפאות באיסורי דרבנן שלא במקום סכנה, וקו' הגמ' שבת אזלא אליבא דלישנא שלא הותרו אלא במקום סכנה, והרמב"ם סובר שהעיקר כלישנא דמתרפאין באיסורי הנאה דרבנן אפילו שלא במקום סכנה, (כדמוכח ברמב"ם פרק ה' מיסודי התורה ה"ח), וכיון שאיסור זה אינו אלא מדרבנן, לרפואה מיהא שרי, ע"ש. ולפ"ז ניחא ג"כ קושית היד אהרן הנ"ל. וע"ע בשו"ת אדמת קודש (סי' כג). ודו"ק.

(ג) וראיתי בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' לח אות ה), שמתחלה דייק מלשון הרמב"ם והשלחן ערוך שכתבו: "המשקה כוס של עיקרין לאדם כדי לסרוס, אסור ואין לוקים עליו", משמע דה"ט משום שלא עשה הסירוס בידים, וחשיב כמו גרמא, וכתוב ובארצכם לא תעשו, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, וכההיא דשבת (קכ ב). ושוב כתב, ומיהו משמע שהמשקה כוס עיקרין אף על פי שאין בו מלקות מ"מ איסורא דאורייתא איכא, וכן מוכח ממ"ש התוס' והרא"ש (שבת קי ב) דה"ט שאסור לשתות כוס עיקרין לרפואה, משום דהוי פסיק רישיה, ולשיטת התה"ד (סי' סו) פ"ר בדרבנן שרי, א"ו דהוי דאורייתא, ע"כ. ואי משום הא לא אירא, ש"ל שאף להתה"ד פ"ר בדרבנן בשאר איסורים אסור, כיון דלא בעינן בהו מלאכת מחשבת כלל. וכן ראיתי להגאון מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ב (סי' מז דק"כ ע"א) שכתב, דלכאורה מדברי התוס' והרא"ש מוכח שהשקאת כוס של עיקרין הוי מדאורייתא (וכדברי הגאון ר' מלאכי הכהן בתשו' שם), שהרי אסרו גם במתכוין לרפואה משום דהוי פסיק רישיה, והרי פ"ר בדרבנן שרי, וכמ"ש התה"ד והגגת ורדים ושאר אחרונים. ומ"מ י"ל שאין זה אלא באיסורי שבת דבעינן בהו מלאכת מחשבת, אבל בשאר איסורים לא שנא לן בפסיק רישיה בין איסורא דאורייתא לאיסורא דרבנן. וכעין מה שחילק השאלות וכו', ע"כ. וכ"כ בשו"ת הרמ"ץ (חיו"ד סי' לא אות ט), שאף להתה"ד שמתיר פ"ר בדרבנן, ה"מ באיסורי שבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, משא"כ בשאר איסורים, ע"ש. קושטא קאי דבלא"ה מוכח בתוס' שבת (קג סע"א) דפ"ר בדרבנן אסור, דלא כתה"ד, שהרי כתבו דמיעוט ענביו של ההדס אינו אלא שבות, ואעפ"כ פריך בסוכה (לג ב) והא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות, והוכרח לתרץ דאית ליה הושענא אחריתי, אלמא דפ"ר בדרבנן אסור, והתה"ד יסבור כד' המאירי (שבת כט ב) וסיעתו, דמיעוט ענביו אסור מה"ת. [וע' בתוס' סנהדרין (כו א) ד"ה לעקל בית הבד, וקשה דמ"מ מה בכך הרי משיביח הכרם ויתחייב משום נוטע, וי"ל דעביד בענין דודאי קשה ליה להכרם. ולפמ"ש התוס' שם בד"ה משרבו בת' הא' דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן, מוכח דס"ל דפ"ר בדרבנן אסור. וכן מוכח עוד בתוס' מועד קטן (ד ב) בד"ה מפני, ע"ש. אך במאירי סנהדרין שם מוכח דפ"ר בדרבנן שרי, ע"ש]. ובאמת שראיתי להחתם סופר (חיו"ד סי' קמ) דאזיל בתר איפכא, דלכ"ע פסיק רישיה בדרבנן בשאר איסורין שרי. והסתמך עליו המהרש"ם בתשובותיו (ח"ג סי' צ, וח"ז ס"ס קלג). וכן דעת הגאון ר' משה תאומים בשו"ת דבר משה (סי' טו). ובזה ניחא מה שהקשה עליו בשו"ת רב פעלים ח"ב (חאו"ח סי' כ), שהרי המגן אברהם (סי' שיד סק"ה) חולק על תה"ד, ואוסר פ"ר בדרבנן. ולפמ"ש כ"כ ניחא דס"ל דה"מ באיסורי שבת אבל בשאר איסורים מותר. ובשו"ת הרמ"ץ עצמו (בחאו"ח סי' לו אות ג) כתב גם בשאר איסורין דפ"ר בדרבנן שרי, ע"ש. וע' בשו"ת ארץ צבי תאומים (חאו"ח סי' יח). וע' בשו"ת הלק"ט ח"ב (סי' רנח), ובשו"ת אגורה באהלך (דכ"ח ע"ד), ובספר עקרי הד"ט יו"ד (סי' יט אות טו). ואכמ"ל.

(ד) ואשובה אראה בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב, דף ז ע"ב) שכתב להסביר טעמו של הרמב"ם שכתב "כדי לסרוסו" דמשמע דלרפואה שפיר דמי. כי בשתיית כוס עיקרין יש שהוא חד וחריף מאד עד שפוגע בגיד או בביצים ושדי זיהריה בהו ומקלא קלי להו ויאכל חצי בשרו, ויש שאינו גורם קלקול כל כך ואינו פוגע ממש באיברים הנ"ל רק שגורם לסתום שבילי הזרע, וע"כ כך אינו ראוי להוליד, והתורה לא אסרה אלא כגון מעור וכתות ונתוק וכרות שנעשה מעשה בגיד או בביצים, הלא"ה אלא רק שסותם שבילי הזרע ע"י שתיית כוס עיקרין אינו אלא מדרבנן, ולכן כתב השאלות דהך סוגיא דשבת (קי ב) אזלא לר' יהודה ולא אליבא דר"ש, אף על פי שגם השאלות יודע שמודה ר"ש בפסיק רישיה, וכמו שתירצו התוס' והרא"ש, משום דס"ל דלא הוי פסיק רישיה, כיון שע"י שתיית כוס עיקרין יכול להיות שלא יתקלקלו איברי הזרע כלל, ומשום הכי חשיב דבר שאינו מתכוין בלבד. וגם בדעת הרמב"ם י"ל כן, דס"ל דלרפואה מותר, דלא חשיב פסיק רישיה, והא דפריך (שבת קי ב) ומי שרי וכו', משום דהתם אמרינן, ואי לא לית רישא דשיבוטא, וכיון שאפשר בתקנה אחרת אין להתיר דשא"מ, כדאמר בשבת (כט ב) אימור דאמר ר"ש בגדולים דלא אפשר, בקטנים מי אמר, אבל למאי דקי"ל דאף בקטנים מותר, כדמוכח מדין מוכרי כסות אף שאפשר להם לעשות כמו הצנועין, ה"נ שרי כיון דהוי דשא"מ, ולא הוי פסיק רישיה. ושכן משמע מפירוש המשנה להרמב"ם שבת שם, שלא נאסרה שתיית כוס של עיקרין לרפואה אלא בשבת, ולא הזכיר שזה בעקרה וזקנה כמסקנת הש"ס וכו', עכת"ד. וסיוע לדבריו ממ"ש המאירי (שבת קי ב), זה שכתבנו בביאור המשנה בשתיית כוס עיקרין, שהשותה ממנו בין איש בין אשה נעשה עקר מלהוליד עוד, וניכר הדבר שלרפואה הוא עושה, ואסור בשבת, אבל בחול מותרת, ואין חוששים בה לסירוס, ר"ל מה שהוא עושה עקר מלהוליד, הטעם לזה מפני שאינו סירוס בידים אלא ממילא, וכיון שאינו מתכוין מותר. וכן אמר ר' יוחנן הוציא לסרס את תרנגולו בהיתר יטול כרבלתו ממנו ויסתרו מאליו וכו', ואף על פי שבגמ' נדחו דברים אלו ואמרו רמות רוחא הוא דנקיט ליה וכו', אפשר שדחייה בעלמא היא ודרך סוגיא נאמרה, ומ"מ הואיל ואינו מתכוין לסירוס מותר לדעת הפוסקים כר"ש שדבר שאינו מתכוין מותר, ע"כ. וכ"כ עוד לאחר מכן שאפשר שאין כאן פסיק רישיה שקצת בני אדם שותים כוס של עיקרין ואינם נעקרים, ע"ש. ולפ"ז שפיר תפסו הרמב"ם והש"ע האיסור כשעושה "כדי לסרוסו", אבל לרפואה מותר. וניחא קושיית היד אהרן הנ"ל מהסוגיא דשבת הנ"ל. גם לרבות כתב עוד הבית אפרים תירוץ נוסף לזה, משום דהוי גרמא, וכתוב ובארצכם לא תעשו, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, ולכן לרפואה מותר, ובכל זאת שפיר הקשה בגמ' ומי שרי וכו', משום שיש לו תקנה בתרופה אחרת, והרי גם בשבת לא התירו גרמא אלא במקום הפסד וכו', ע"ש. וזהו כדברי הגאון ר"מ בכרך בערוגת הבושם הנ"ל. וכן העלה בתשובות רבי אליעזר (סי' יב דכ"ח סע"א) שיש להתיר לרפואה, ע"ש. ואף על פי שהחיד"א בספר יעיר אזן הנ"ל העלה בדעת הרמב"ם והסמ"ג ששתיית כוס עיקרין אסורה מן התורה, מ"מ יש פנים הנראים שגם אם האיסור מן התורה, כיון דהוי פסיק רישיה דלא ניח"ל יש להתיר לרפואה, וכמ"ש הרב נתיבות לשבת, ומכל שכן שעיינו הרואות שרבים מן הפוסקים ס"ל דהוי איסור דרבנן בלבד. וכ"כ החזון איש אה"ע (סי' יב סוף סק"ז, וסי' יג בד"ה ומדברי הרמב"ם). ע"ש. לפיכך נ"ל להקל ולהתיר לאיש לשתות כוס של עיקרין לרפואה, אם אין רפואה אחרת מצויה למחלתו.

ה) ולענין האיש השותה סם של עיקרין, שאז אינו יכול להוליד עוד, האם נידון כדין פצוע דכא, ואסור לו לבא בקהל, הנה ראיתי בשו"ת אדמת קודש ח"א (חאה"ע סי' כג), שנשאל אודות בחור אחד שחלה בחולי כבד מאד שהיה בו סכנה, והרופא לא מצא לו תרופה כי אם סם ידוע ע"פ הרפואה, שהשותה לא יוכל להוליד עוד, וזהו דבר ברור לכל הרופאים, והחולה שתה ונתרפא מחוליו ע"י הסם ההוא, האם יכול לבא בקהל, וכתב, שאע"פ שבודאי יפה עשה הרופא שהשקהו הסם ההוא, מפני שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, מ"מ אין ספק אצלי דדיינין ליה כנסתרת ע"י אדם שהוא פסול לבא בקהל, דלא מקרי בידי שמים אלא כשנולד בלא בצים או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, וכמ"ש הרמב"ם (בפס"ז מהל' איסורי ביאה ה"ט). ומשמע מדבריו שחוץ מאלו שמנה, חשיב בידי אדם ופסול לבוא בקהל. ועוד יש ראייה ברורה ממ"ש הרמב"ם (שם הי"ב), המשקה כוס עיקרין לאדם כדי לסרסו הרי זה אסור ואין לוקים עליו. ואם איתא דבידי שמים מיקרי, למה אסור, והרי בידי שמים נעקר, ולמה חייבו מכת מרדות במידי דלאו איהו עביד, אלא ודאי דבידי אדם מיקרי. ואין לומר בכונת הרמב"ם שאף שהמשקה לחבירו כוס של עיקרין עביד איסורא, מ"מ השותה עצמו מותר לבא בקהל, שלא אסרה תורה פצוע דכא וכרות שפכה אלא את הנעשה ע"י אדם, ולא את הנעקר מאליו ע"י סם, ולכן פטור ממלקות, הא ודאי בורכא היא, שהלאו שאין לוקים עליו כאן הוא הלאו דבארצכם לא תעשו, דהיינו כשמסרס בידיים, ומלאו זה פטרה תורה כשמסרס ע"י סם, אבל באיסור מלבוא בקהל אכתפיה רמי, דהא בידי אדם הוא ואסור לבא בקהל. וכן נ"ל ברור. ע"כ. ולכאורה יש להעיר על דבריו, ממ"ש מהרש"ל בס' ים של שלמה (פ"ח דיבמות סי' ט), ונראה שאם הוכרחו הרופאים לכרות הביצים בגלל חולי הביצים עצמם נחשב כחולי בידי שמים וכשר, וראיה ממ"ש הרמב"ם (בפס"ז ה"ט): "שאם נולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן ה"ז כשר לבא בקהל", ופירוש או כרתן, היינו שהרופא כרתן מחמת קלקולן וכו'. ע"ש. וכן העלה הגר"ח מואלוזין בשו"ת חוט המשולש (סי' יא סוף אות ב). וכן"פ הגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' יא אות יח, וסי' יב). ובשו"ת יד יוסף דייטש (ס"ס צח). וכ"כ הגאון בעל משמרות כהונה בספר שלחנו של אברהם אה"ע (סי' ה). והערוך השלחן (סי' ה סעיף יח). ועוד. אולם יש לדחות דשאני התם שהחולי בידי שמים היה באיברים אלו עצמם, וכיון שנתקלקלו ובטלו מתפקידן, הוי כאילו אינם, והכריתה שנעשתה ע"י אדם אינה כלום, וכמ"ש הערוך השלחן שם, ובחוט המשולש שם. (וכ"כ בשו"ת חשב האפוד ח"א סי' פט).

משא"כ אם החולי שבידי שמים היה בשאר איברים, ומכח שתיית הסם נפגעו הביצים או הגיד, באופן שלא יוכל להוליד עוד, חשיב בידי אדם. [ומיהו ראיתי בספר נשמת אברהם (בעמוד מו) בשם ידידנו הגרש"ז אורבך נר"ו, שאע"פ שאין מחלה בביצים עצמם, מ"מ לדידן דקי"ל כהרמב"ם שחולי נקרא בידי שמים, מסתבר שגם בזה י"ל שנשלחה על האדם מן השמים מחלה שטיפולה בכריתת הביצים, וממילא גם זה הוי בכלל סריס חמה, ומותר לו לבא בקהל, ולחיות עם אשתו, ובכל מקום במקרים כאלה עלינו להקל. ע"כ. ודו"ק] וכל שכן לפי מ"ש בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' לח אות ח), כי מה שרצו איזה אחרונים להמציא קולא, בפצוע דכא בידי שמים, ואח"כ שלטו בו ידי אדם, שלא נפסל לבא בקהל, אין בדבריהם ממש, וחלילה להקל בזה וכו'. וע"ע להגאון ישועות יעקב (סי' ה סק"ג). ובמ"ש בתשובתו שהובאה בשו"ת יד יוסף (סי' צז). ועמ"ש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ז (חאה"ע סי' ח אות ח' וט'). ע"ש. ברם יש להעיר על האדמת קודש הנ"ל שלא זכר דברי התוס' סוטה (כו סע"א) וז"ל: אשת סריס, פירש רש"י סריס חמה, אבל סריס אדם אסור לקיימה, ולא ידעינן מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס של עיקרין שיהיה אסור לקיימה וכו'. ע"ש. וע' בחי' הרש"ש שתמה עליהם מהא דיבמות (עט ב) דמוכח דסתם סריס אדם אסור לבא בקהל. וכן פרש"י שם. ע"ש. וע"ע בכסף משנה (פ"ב מהל' סוטה ה"ו) שדעת הרמב"ם להתיר כדברי התוס', ושאר רש"י י"ל שמודה להתיר. ולא מקרי סריס אדם אלא כששלטה יד אדם באיברי ההולדה. ע"ש. וראיתי בשו"ת זרע אברהם יצחקי (חאה"ע סי' י"א וי"ב), שג"כ האריך בשאלת האדמת קודש, והעלה ג"כ דחשיב פצוע דכא בידי אדם, ואסור לו לבא בקהל. אלא שסיים, שאחר שנבדק האיש הנז' התברר שהוא סריס חמה, והתירו לו לבא בקהל. ע"ש. אולם חתנו הגאון מהר"י הכהן (בסי' יא דל"ז ע"ג) העיר על דבריו, ממ"ש התוס' (סוטה כו א) הנ"ל. והקשה על מרן הכ"מ מפ"י רש"י (יבמות כ ב). גם העיר מהסוגיא דיבמות (עט ב). ע"ש. וע"ע בשו"ת אמרי שפר (סי' עד) בד"ה ועמ"ש הח"ס וכו'. ע"ש. גם הגאון מהר"ר יהודה נבון בשו"ת קרית מלך רב (ס"ס כו) הביא דברי מהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם הנ"ל, דפשיט"ל שבשתיית כוס של עיקרין חשיב סריס בידי אדם ואסור לו לבוא בקהל, ושוב הביא דברי חתנו החכם השלם שהשיג עליו מד' התוס' סוטה (כו א), ומד' מרן הכ"מ. וכתב ע"ז, ונ"ל שהדין עם חתנו, ועוד אני מוסיף, שאפשר שאפילו הרא"ש דס"ל שאפי' ע"י חולי חשוב בידי אדם, זהו כשנכרתו א' משלשה אלה, אבל באופן שהם קיימים אלא שאינו מוליד אינו בכלל פצוע דכא וכרות שפכה. עכ"ד. וכ"כ התורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' לח סוף אות ה), שצריך לחלק בין היכא שניכר הדבר ונראה שינוי באיברי ההולדה, לבין שתיית כוס של עיקרין, שאין שום שינוי באיברי ההולדה. ע"ש. ואמנם ראיתי בשו"ת חקרי לב (חאה"ע סי' ז), שהביא דברי מהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם הנ"ל, ואחר שפלפל בדבריהם, כתב, שלדעתו אין מקום להתיר, ורק אם שתה כוס של עיקרין לרפואה משום סכנה, יש לצדד להקל ע"פ הטעם שכתב בס' החינוך (סי' תקע"ה) ובשו"ת זקן אהרן (סי' קנז). ועם כל זה אין להתיר על סמך טעם הנ"ל בספק של תורה, ואף שיש לצדד עוד בזה לפי מ"ש הריטב"א (קידושין עג א) בשם הראב"ד, דהא דאמרינן חמשה קהלי כתיבי, להתיר ספק ממזר וכו', היינו תרי דממזר, ותרי דעמוני ומואבי, וחד דפצוע דכא, וסיים, וזה יותר נכון. ולפ"ז ספק פצוע דכא התירו הכתוב, ואין כאן אלא איסור דרבנן, ובדרבנן אפשר לסמוך על הטעם של הרב החינוך והרב זקן אהרן. אלא שגם זה אינו מספיק, כי רש"י רוב הפוסקים חולקים, וס"ל דקהל דפצוע דכא אינו מן המנין, ולפ"ז הו"ל ספק של תורה גמור, שספקו להחמיר, ומי יקל ראשו להתיר בטעם שאינו ברור. ע"כ. [וע"ע בשו"ת חתם סופר (חאה"ע סי' יז) שג"כ כתב שאין להסתמך על טעמו של בעל החינוך לענין דינא, שאפי' למ"ד דרשינן טעמא דקרא, היינו דוקא בטעם המקובל לחז"ל, אבל טעם שהמציאו חכמים שאחר התלמוד אין לבנות עליו, ואין לסמוך עליו, כי נעו מעגלותיה לא תדע. ע"ש]. אולם ראיתי למר בריה דרבינא מהר"ר אליהו חזן בתשובה שהובאה בשו"ת חקרי לב בתרא (חאה"ע סי' כח - כט, אות כג, דף קנא ע"ד והלאה), שכתב מדנפשיה ללמוד פצוע דכא מדין ממזר, שספקו מותר, וכ"ש לפמ"ש הריטב"א בשם הראב"ד הנ"ל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת ברכת יוסף לנדא (חאה"ע סי' י) בד"ה ומעתה, וסיים, שהואיל ולא מפיוסולי יוחסין הוא, לא שייך לגזור בו משום מעלת יוחסין. ע"ש. וכ"כ בשו"ת ישועות מלכו (חאה"ע סי' יח). ובשו"ת באר יצחק (חאה"ע סי' ד ענף א). וכ"כ הגאון המהרש"ם בתשובה ח"ד (סי' כא) ע"פ מ"ש הריטב"א בשם

הראב"ד. ושאפי' לרש"י ותוס' נ"ל ברור דשרי מה"ת וכו'. ע"ש. וכ"כ עוד הרבה אחרונים, והביאותים בשו"ת יביע אומר ח"ז (חאה"ע סי' ח אות י והלאה). ע"ש. ובס' אפי' זוטרי (סי' ה ס"ק יד) כתב, שהשותה כוס של עיקרין אף על פי שאינו מוליד יותר, ודאי שכשר הוא, כמ"ש הרב יד אהרן. וברור הדבר, שהרי אינו לא מעון ולא כותות, ובתורה לא נזכר אלא ביטול האבר ולא ביטול הכח. ע"ש.

(ו) ותבט עיני להגאון רבי אברהם הכהן מסאלוניקי בשו"ת מעט מים (סי' צא), שנשאל באדם שחלה חולי שיש בו סכנה, והוכרח ע"פ הרופאים לשתות כוס של עיקרין, האם מותר לו לישא אשה בת ישראל, וכתב, כעת נ"ל שאסור לישא ישראלית לכתחלה, לפי מ"ש בשו"ת מהריב"ל ח"ג (סי' צב), דמי שניטלה ממנו ביצה השמאלית על ידי חולי, אין משיאין לו ישראלית לכתחלה, ואם עבר ונשא ישראלית לא תצא. והוא הדין בנ"ד. אמנם יש לחלק ולומר, דעד כאן לא קאסר מהריב"ל לכתחלה, אלא בשלשה איברים שנפסל בהם הזכר, כמ"ש בש"ע (סי' ה), אלא דמשום שבא לו זה ע"י חולי, שיש בזה מחלוקת הרמב"ם והרא"ש אם הוא פסול, מש"ה פסק מהריב"ל לאסור לכתחלה, אבל בשותה כוס עיקרין שאינו לוקה, וכמ"ש הרמב"ם והש"ע, וגם בא ע"י חולי, אימא דאף לכתחלה מותר לו לישא ישראלית. אך בשו"ת אדמת קודש (חאה"ע סי' כג) פסק בפשיטות דבנ"ד הוי סריס ע"י אדם ופסול לבא בקהל, ואף בדיעבד תצא. ותמיהני שלא זכר מהנ"ל. ושור"ר להברכי יוסף (סי' ה סק"ז) שהביא בשם כמה פוסקים דבכה"ג מותר לבוא בקהל. אבל החק"ל (סי' ז) פסק שדינו ככל ספק תורה דאזלינן ביה לחומרא. ע"כ. והנה מ"ש להעיר ע"ד האדמת קודש שלא זכר מד' מהריב"ל, לק"מ, כי נידון מהריב"ל שאני, שיש שם ספק ספיקא להקל, שמא הלכה כרבינו תם וסיעתו שאם ניטלה ביצה אחת בלבד כשר, ואת"ל כדעת החולקים, שמא ע"י חולי חשיב בידי שמים ומותר. וכן מבואר בתשו' מהריב"ל שם. אבל נידון האדמת קודש ששתה כוס של עיקרין, ונתבטל לגמרי כחו מלהוליד, י"ל שאף בדיעבד תצא. ורק יש להעיר שלא זכרו מהתוס' (סוטה כו א), והכסף משנה (פ"ב מהל' סוטה ה"ו) הנ"ל. ובאמת שבנידון מהריב"ל עצמו, כתבו כמה אחרונים להקל לכתחלה, וכמ"ש בשו"ת בני שמואל (סי' טו). ובשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב). וע"ע בשו"ת חיים ושלוה ח"ב (סי' יב) ובשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' יח). ובשו"ת פני יצחק ח"ה (סי' ה). ועוד. והביאותים בשו"ת יביע אומר ח"ז (חאה"ע סי' ח אות יח). ע"ש. גם מה שסיים הרב מעט מים בדברי החקרי לב, כבר כתבנו לעיל שאין דבריו מוכרחים. ולדעת כמה אחרונים יש להקל לכתחלה. וע"ע בשו"ת חתם סופר (חאה"ע סי' יז) בד"ה והנה התוס' סוטה (כו א) וכו', שכתב, ומוכח מזה דס"ל להתוס' שכל חולי מיקרי בידי שמים, ולא עוד אלא שאפילו המתחיל בידי אדם ע"י שתיית כוס של עיקרין, מ"מ כיון שאינו עושה מעשה באיברי ההולדה עצמם מקרי בידי שמים. ע"ש. וע"ע בשו"ת אמרי שפר (סי' עד) שאפי' לדעת רש"י השותה כוס של עיקרין אינו בכלל סריס אדם וכו'. ע"ש. וכ"ש לפי מ"ש בשו"ת חלקת יואב (חאה"ע סי' ג) בד"ה אבל, שאם נעשה פצוע דכא ע"י הרופאים להצילו מסכנה מותר לבא בקהל. דלא שייך בזה טעמו של החינוך. ע"ש. וכ"כ סברא זו הגר"י ענגיל בגליוני הש"ס (יבמות עה ב). ע"ש. ואמנם החקרי לב (חאה"ע סי' ז די"ב ע"א) כתב לדון בזה עפ"ד החינוך וכו'. ועמש"כ בכל זה בשו"ת יביע אומר ח"ז (חאה"ע סי' ח אות טו). ע"ש. ושור"ר בשו"ת אבני נזר (חלק אבן העזר סימן רלז אות ד) שכתב לחלוק על החלקת יואב הנ"ל. ועל בשו"ת להורות נתן ח"ו (סי' קיב). ע"ש. ומ"מ חזי לאצטרופי לסניף בעלמא. מסקנא דדינא שאיש ששתה כוס של עיקרין מותר לבא בקהל, וכ"ש שאם היה נשוי מותר לו להמשיך לחיות עם אשתו. וכבר כתב הגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק (חאה"ע סוף סי' י) שבענינים אלה אין לבקש חומרות, רק להדר ולהקל. וכ"כ עוד שם (סי' יא אות כא), דמצוה רבתא היא להשתדל למצוא היתר בענינים אלה, כי זהו נחשב לפקוח נפש. ע"ש. ונראה עוד שאשה שעשו לה ניתוח והוציאו לה את האם, משום חולי שיש בו סכנה, מותר לבעלה להמשיך לחיות עמה, ומ"ש מרן החיד"א בברכי יוסף אה"ע (סי' ה סק"ט) בשם הרב רבי דוד עראמה, שאע"פ שהמסרס לנקבה פטור, מ"מ לענין איסור לבא בקהל פשיטא ששניהם שוים בזה, והבא עליה לשם אישות לוקה וכו'. ע"ש. אינו מוכרח כלל, שלא אסרה תורה אלא על פצוע דכא וזרות שפכה הזכרים, ולא על הנקבות, ומנין לנו להוסיף על דברי תורה, וכן מצאתי להגאון רבי מאיר דן פלאצקי בספר חמדת ישראל (דף עח ע"א) שהביא דברי הר"ד עראמה, וכתב עליו, ולפע"ד ליתנהו להני מילי כלל, שאין לנו להוסיף ולגזור מעצמינו, מה שלא מצאנו לרבותינו ז"ל. ולא מבעיא אם ניטלה האם של האשה ע"י חולי, שמותרת לבא בקהל, דהוי בידי שמים, אבל גם אם לא היה לה שום חולי שיש בו סכנה, והורידו לה את האם ע"י ניתוח, מנין לנו לבדות מדעתינו ולומר שבסירוס ע"י אדם שוה הנקבה לזכר, היפך משמעות הפוסקים, שכל האיסור לבא בקהל אינו אלא על הזכרים ולא על הנקבות. ע"ש. וכן מוכח להדיא בספר החינוך (מצוה תקעה), במצוה זו דלא יבא פצוע דכא וכו', שכתב וז"ל: ונוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן "בזכרים", והעובר על זה והוא פצוע דכא או זרות שפכה ונשא בת ישראל ובעלה חייב מלקות, אבל מותר לו לישא גיורת וכו'. ומבואר דס"ל שאין איסור זה נוהג בנקבות, שאפילו אם עשו לה ניתוח והוציאו לה את האם, באופן שלא תוכל ללדת עוד, אינה אסורה להנשא לבר ישראל, ודלא כרבי דוד עראמה הנ"ל. ושור"ר בשו"ת עבודת השם (חאה"ע סי' ג, דף מו רע"א) שהוכיח כן מדברי הרב החינוך. (וע"ע שם דף מז ע"א). וכן עיקר. ועכ"פ כל שנעשה משום חולי, יש לסמוך על המהרש"ל וסיעתו דחשיב ביד"ש, אף שבסופו של דבר נעשה הסירוס ע"י אדם. וזה ברור. והנראה לענ"ד כתבתי. +והנה הרמב"ם (בפרק טז מהל' איסורי ביאה הל' יא) פסק, שהמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור. וכתב הרב המגיד, שהמקור בתורת כהנים, ר' יהודה אומר אין הנקבות בסירוס, ופירש רבינו דחיובא הוא דליכא אבל איסורא מיהא איכא, מדלא תני שמותר לסרס את הנקבות, ולכן כתב רבינו "פטור". ע"כ. וכן פסק מרן בש"ע (סי' ה סעיף יא). ולכאורה קשה ממ"ש הרמב"ם (שם הל' יב), שהאשה מותרת לשתות כוס של עיקרין כדי לסרסה שלא תלד. וכ"כ מרן בש"ע (שם סעיף יב). אלמא דשרי לכתחילה. והב"ח (ס"ס ה) עמד בזה, וכתב, שאין לומר שדוקא שתיית כוס עיקרין מותר, אבל סירוס בידי אסור, שהרי כתבו התוס' (שבת קי: ד"ה והתניא, ושם קיא. ד"ה בזקנה) דלא שייך סירוס בנקבה, אלא ע"י השקאת סם. אלא י"ל שלא אסר הרמב"ם אלא במסרס הנקבה, באופן שאין לה צער לידה יותר משאר נשים דעלמא, אבל המסרס לצורך שלא תלד בקושי יותר משאר נשים מותר. ע"כ. ובאמת ששייך סירוס באשה בניתוח של הסרת האם, וכדתנן בבכורות (כח ב) שאין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריה של מצרים שאין חותכים האם שלה תחילה, כדי שלא תלד. וכוונת התוס' שבת שאין

איסור מה"ת בסירוס הנקבה. וכ"כ הט"ז (ס"ה סק"ז), דמ"ש הב"ח בזה, שלא בדקדוק הוא, שלא כתבו התוס' אלא שאין שייך סירוס באשה, כלומר, שאין איסור סירוס באשה, ומ"ש לחלק בין כשיש צער לידה ביותר לאין צער לידה, אינו במשמע מדברי הפוסקים כלל. אלא שבהשקאת עיקרין מותר אפי' לכתחלה. ע"כ. וכ"כ הפרישה (סק"ל). והחלקת מחוקק (סק"ו) והבית שמואל (סק"ד). ע"ש. וכן ראיתי עוד להגאון מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ב (ס"ו מז דף קכ רע"ב) שהשיג ג"כ ע"ד הב"ח, והעלה שאין חילוק בזה בין אם יש לה צער לידה יותר משאר נשים או לאו, ומ"ש הרמב"ם שהמסרס את הנקבה פטור אבל אסור, היינו במסרס בידיים שמקלקל את חדרי בטנה, ומה שאמרו שאין סירוס בנקבה היינו אין דין סירוס לאסור מה"ת בנקבה, אבל פעולת הסירוס אסורה בנקבה מדרבנן, גזרה נקבה אטו זכר, אבל השקאת כוס של עיקרין לאשה מותר לכתחלה, שכיון שבהשקאת כוס של עיקרין לזכר ליכא אלא איסורא דרבנן, לא גזרו כלל בנקבה, דהוי גזרה לגזרה דלא גזרינן. ע"ש. וז"ל מרן החיד"א בברכי יוסף (ס"ה ס"ק יד): "העיקר בזה בכוונת הרמב"ם ומרן הש"ע, שדוקא במעשה בידיים באיברי ההולדה אסור מדרבנן, אבל שתיית כוס של עיקרין מותר לכתחלה אפילו בלא צער לידה. ודלא כמ"ש הב"ח וכו'. ומיהו המהרש"ל בים של שלמה (ס"פ הבא על יבמתו ס"י מד) ס"ל כהב"ח, שאין הדבר מותר לאשה אא"כ כשיש לה צער לידה וכו'". ע"ש. ובספרו יעיר אזון (מע' א אות יח) האריך למעניתו בזה, ושם (ד"ה ומתוך) הקשה על הב"ח מההיא דבכורות (כח ב), דמוכח דשייך סירוס בנקבה. וזוהי דעת הרמב"ם והסמ"ג וכו', ודברי הב"ח אינם מכוונים בזה, אלא מה שאסר הרמב"ם הוא בסירוס בידיים, אבל לשתות כוס של עיקרין מותר לה לשתות בפשיטות, אפי' לא יהיה לה צער לידה הרבה יותר משאר נשים וכו'. ע"ש. גם החתם סופר (אה"ע ס"י כ) תמה על הב"ח בזה שהרי בודאי שייך סירוס באשה ע"י נטילת האם, וכמ"ש בבכורות (כח ב), ואין הבדל בזה בין אדם לבהמה, ודלא כהרב עצי ארזים שמחלק ביניהם, אבל הדברים ברורים דשייך סירוס באשה ע"י נטילת האם, כמו בבהמה. וכוונת התוס' שכתבו דלא שייך סירוס באשה, היינו דין איסור סירוס לא שייך בה, כיון שאין לה האיברים דקפיד בהו רחמנא וכו'. וכוונת הרמב"ם היא שבמסרס בידיים באשה פטור אבל אסור, ושתיית כוס של עיקרין מותרת לכתחלה וכו'. ע"ש. וכ"כ הרה"ג מהר"י פארדו בתשובה שהובאה בשו"ת חיים וחסד מוספייא (ס"י כה), והשיג ג"כ על הב"ח מהמשנה דבכורות (כח ב), ומתוך כד' האחרונים הנ"ל. וע"ע בתשובת הרב המחבר שם (ס"י כו). ע"ש. גם בספר מעשה רוקח (בפס"ז מהא"ב ה"ט) הסביר דברי התוס' (שבת קיא א) כאמור, וכתב שהרמב"ם מחלק בין סירוס בידיים באיברי ההולדה של האשה לבין שתיית כוס עיקרין. ואמנם הב"ח הבין דברי התוס' כפשטם, שבאשה לא שייך סירוס כלל, ולכן כתב בדעת הרמב"ם שלא התיר לשתות כוס של עיקרין אלא כשיש לה צער לידה ביותר. והרואה יראה שאין זה פשטם של דברי רבינו כלל, וכל דברי הב"ח אינם מוכרחים, אלא שכיון שהוא לחומרא ראוי לחוש לדבריו וכו'. ע"ש. אבל לפענ"ד א"צ להחמיר בזה כלל, אא"כ לא קיים הבעל מצות פריה ורביה, וכמו שסיים המעשה רוקח שם, שאם היא אשת איש ומונעת את בעלה מלהוליד, קרוב הדבר שעוברת משום לפני עור לא תתן מכשול. (ויש לדון בזה, ואכמ"ל). ושור"ר בשו"ת עבודת השם (חאה"ע ס"י ג) שהביא השגת האחרונים ע"ד הב"ח, ע"ש. וכן בספר ערוגת הבושם על אה"ע (ס"ה ס"ב) כתב ע"ד הב"ח, דליתא. ע"ש. וכן העלה הגאון מפלאצק בשו"ת משיבת נפש (ס"י יד אות ה), שאפי' לכתחלה מותר לאשה לשתות כוס של עיקרין, אפי' אם אין לה צער לידה יותר משאר נשים, ואפי' אין לה שום חולי. ע"ש. וכן עיקר, וכדעת כל האחרונים הנ"ל. + והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

ידידו עוז נאמן אהבתו כל הימים עובדיה יוסף ס"ט